İSTANBULUM

Kanatları Ada Süslü

Kartal

Rozerin Doğan

İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti

heyamola yayınları

Kartal, Kanatları Ada Süslü Kartal

Rozerin Doğan

Heyamola - 2010

Rozerin Doğan

Pendik Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okudu. 1988 yılında gazeteciliğe 2000'e Doğru dergisinde başladı. İntermedya Ekonomi grubunun dergilerinde, muhabirlik, yazı işleri müdürlüğü yaptı. Aydınlık gazetesine; Onbeşler Cinayeti ve Koçgiri İsyanı yazı dizilerini hazırladı. Sabah gazetesi, Kanal D ve Kanal Tv8'de çalıştı.

2006 yılından beri yayıncılık alanında çalışmalarını yürütüyor. Yazıları Cumhuriyet Kitap, Radikal Kitap, Dünya Kitap, Hürriyet Keyif ve Birgün gazetesinde yayımlandı. Emrecan Bolluk'un annesi.

Teşekkür

Öncelikle beni buralara getiren anneme, babama teşekkür etmeliyim. Eski Kartal fotoğrafları için Selim Akdoğan'a, Mesut Kara'ya her zaman olduğu gibi bu çalışma sırasında da yanımda olan Erdiba Doğan'a ve Emrecan Bolluk'a emekleri için teşekkür ederim.

Önsöz Yerine

Sert iklimlere doğmuştum. Geceleri sert rüzgârların buza çevirdiği, sabah güneş vurduğunda kristalleşen, soğuk beyaz kumların çocuğuydum. Altı ay boyunca beyaz karları kum sanan çocuklardandım. Oyunlarımız da hayallerimiz de beyaz kumlara yazılıydı. Başka renkte kum bilmezdik. Deniz de bilmezdik. Bir deniz resmi ne zaman gördüğümü de hatırlamıyorum. Fırat nehrini bilirdim. Nehir bu kadar büyükse deniz kim bilir nasıldır deyip hayaller kurduğumu hatırlıyorum ama. O hayallerin hükmü yetmiyormuş denizi bilmeye.

Denizle karşılaşmayı ilk gençlik yıllarıma bırakacaktım. Ayaklarımı donduran o beyaz kumun aksine içimi ısıtacaktı deniz kenarındaki kum. Denizi değil, ama sıcak kumu Kartal'da Rahmanlar'daki kum plajında görecektim.

Kartal deniz demekti benim için. Ilıman iklim demekti. Penceremden Adalar'ı görmekti, evimin balkonundaki maviliğin dinginliği demekti. Her akşam Adalar'ın üzerinden kızıllaşan güneşi yolculamak demekti. Balkonuma boynunu uzatıp yeni doğmuş oğluma yarenlik yapan ulu ağaç demekti. Sokaklarında, sahilinde eli avucumda büyüyen oğlum demekti.

Her gün bitiminde seyrine doyamadığım, huzur bulduğum sahil demekti. Ayrılık acısı demekti. Ayrılıktaki hüzün demekti. Hüznün boyun eğmez vakur duruşu demekti.

Benim Kartalımın kanatları ada süslüydü. Kanat çırptıkça içimi ürperten, sonsuz gökyüzünde süzülen kara kartalın coşkusu ve özgürlüğü demekti.

Kartal; oturduğum caddeye adını veren, yeşillikler içindeki mezarı evimin karşısında bulunan Neyzen Tevfik, Nazım Hikmet'in şiirindeki "kavgadan önce kartal'da bahçıvandı, kavgadan sonra kartal'da bahçıvan" Kâzım demekti. Kartal'ı ilk bu şiirden öğrenecektim.

Kartal; unutulmaz dostlukların, dost sohbetlerinin, dayanışmanın diğer adıydı.

Bu yüzden tam yirmi sekiz yıl boyunca, Kartal'dan kopmamak için bir yakadan bir yakaya gidip gelmeye katlandım.

Anlatacağım benim Kartalım olacak...

Kartal Güvenilir Liman

Kartal güvenilir bir limanımdı benim için 1970'li yılların sonlarında. Kartal tren istasyonu, Pendik istasyonundan sonra dünyanın değişmesi demekti. Korkuların sona erdiği, dava arkadaşlarımın arasında başka bir dünyanın kapılarıydı sanki. Üstelik memleketime gelecek güzel günler buradan başlayacaktı.

15-16 Haziran 1970 işçi eylemlerini yaşamışlar vardı Kartal'da. Devrimcilerin bu olaylardaki rolü anlatıldıkça anlatılıyordu. Bütün bunlara bir de Kartal'ın bir işçi yatağı olması eklenince, güzel günlerin buradan başlayacağına olan inancım daha da güçleniyordu.

Singer fabrikasında çalışan ve Kartal'da oturan bir işçi ağabeyin anlattıklarını dinledikten sonra “Kartal benim kentim demiştim."

15-16 Haziran olaylarına katılan ağabey aynı zamanda bu semtte bir işçi derneğine de gidiyormuş. 15-16 Haziran olaylarında sonra uzun süre hapishanede yatmış biri.

"Olaylar sırasında ne yaptın, nasıl oldu?" diye sorduğumda; "Ben devrim oluyor sanmıştım." demişti. Artık emindim, o beklediğimiz güzel günler buradan başlayacaktı.

Göçer ruhum kendini ait hissedecek bir mekân bulmuştu nihayet. O gelecek güzel günlere gideceğini düşündüğümüz yolda yürümeye başlamam lise yıllarıma denk gelir. Hedef-amaç aynı olsa da, izlenecek yol ve yöntemler konusunda ayrışmalar yaşanıyor, yarının güzel günlerini kurmak için yola çıkan sol guruplar bölündükçe bölünüyor kırk dokuz parçaya ayrılıyordu. Bu ayrışma ve saflaşma içinde ben de Türkiye İşçi Köylü Partisi saflarındaki yerimi almıştım.

Pendik Lisesi yıllarında partili olduktan sonra lisemizde bulunan Funda, Saime ve Fatoş'la birlikte partinin Kartal'da bulunan ilçe binasına gider olmuştuk. Parti binası bugün "Bankalar" caddesi olarak

bilinen Ankara Caddesi'nin hemen arkasındaki Hamam Sokağı'ndaydı. Sahile çok yakındı. Partiden çıkıp iki adımda, o günlerde Kadıköy'den Pendik'e uzanan, yol üzerindeki ilçelerin tarihini ve doğal güzelliğini yok eden sahil yolu daha yapılmadığından, kıyıdaki binaların önüne kadar uzanan denizin hemen dibinde bulunan çay bahçelerine gider, arkadaşlarımızla orada randevulaşır, orada buluşurduk. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra da partili arkadaşlarımızla bir süre bu çay bahçelerinde buluşmaya devam ettik.

1980 darbesi birçok şeyi değiştirdi. Değiştiremedikleri de vardı. Darbeden önceki arkadaşlıklarımız darbeden sonra da devam etti. Bu arada ben de Üniversite sınavlarına girecektim. Öyle dershaneye gitme olanağımız da yoktu. Bir yıl öncesinde yani 1981 yılının ilk iki aşamalı sınavına da girmiş birinci sınavda iyi puan almama rağmen ikinci sınava girememiştim. Çünkü gözaltındaydım. Bir aya yakın süren gözaltı, beni eğitim hayatımda bir yılımdan etmiş, ailemi de perişan etmişti. Gözaltında bulunduğum günler, ağabeyim Ertaç'ın kaleminden dizelere şöyle dökülmüştü:

Anamızı bilirsin

Ürkektir, yanıktır, yufka yüreklidir

Sana da çok düşkündür.

Senin yokluğun yıktı kadıncağızı

Artık yatmıyor!

Şimdi yemiyor, içmiyor

Az konuşuyor, ama çok ağlıyor

Geceleri soyunup yatağa girmiyor

Neden mi?

Sönmüş ışıkları!

Onun için hep gece.

Düşün

Gündüzü olmayan bir gece

Her zaman gece

Sanki sen onun kökleri

Ve koparılıp götürüldün

O kökü olmayan

Sevecen

Çaresizliğin abidesi

Merdivenimizin dibindeki

Elma ağacı gibi

Yapraksız, dalsız

Kurumaya yüz tuttu

Gözlerini görmelisin

Öylesini acımalı

Öylesine boş.

Bu arada belirtmekte yarar var, Maltepeliler, Pendikliler, Tuzlalılar da Kartallıydı. Sanayinin ve nüfusun yoğunlaşmasıyla birlikte; önce Tuzla, ardından 1987 yılında Pendik, 1992 yılındaysa Maltepe ve Sultanbeyli ayrılmışlardı.

Bu semtler Kartal'ın yuvasında büyümüş ve ayrılarak kendi kanatlanıyla uçmaya başlamışlardı. Onlar artık birer ilçeydi. Kartal'ın sanayi bölgesi olması doğal olarak nüfusun hızla artmasına da yol açmıştı. Göç nedeniyle Anadolu'dan gelenler, bu bölgede kurulu bulunan fabrikalarda ekmek paralarını aramışlardı.

Yoğunluk bir yana göçle gelenlerin işçileştiği ve burada büyüyen yeni

kuşağın yaşamlarına işçi olarak devam etmesi, Kartal'a modern bir işçi kenti kimliği kazandırmıştı.

Biz de 1979 yılında Tuzla'da oturuyorduk ama neredeyse her günümüz, sosyal hayatımız Kartal'da geçiyordu.

12 Eylül 1980 darbesine kadar yoğun olarak böyle sürdü. 1976 yılından bu yana İstanbul'daydık ve evimiz Tuzla'da olsa da hep Kartallıydık. Annem, babam bugün de Tuzla'daki o evde oturuyor.

Gençlik yıllarımızda sıkça görüştüğümüz partili arkadaşlarımızdan Nevzatlar, Çavuşoğlu Mahallesi'nde, Kartal Lisesi'nin hemen altında oturuyorlardı.

Çavuşoğlu Mahallesi, Kartal'ın doğu tarafında yer alan en eski mahallelerindendi. Pendik yönüne giderken tren alt geçidini geçip eski Yakacık yoluna girildiğinde doğuya doğru kıvrılan sağdaki ilk yoldan ve sonrasında, eski itfaiye durağına kadar yolun sağında bulunan bütün sokaklardan girdiğinizde Çavuşoğlu'na gelmiş olurdunuz. Yalnızca Çavuşoğlu'na değil aynı zamanda Kartal Lisesi'ne de, Havacılara da bu sokaklardan ulaşabiliyordunuz. Bütün bu sokakların çevresi ve Çavuşoğlu bahçe içindeki tek ya da iki katlı evlerden oluşuyordu. 5-6 katlı apartmanlar daha yeni yapılıyordu ve bunlar bile tek katlı evlere alışmış bizlere şimdilerin devasa gökdelenleri gibi geliyordu.

Çavuşoğlu'nun alt tarafında yer alan ve havacılar oturduğu için Havacılar ya da Havacı Evleri diye anılan mahalle, tek katlı bahçe içinde, ağaçlar arasında kaybolmuş evlerden oluşuyordu.

Bu bölgede yer alan evler çok fazla değişmedi. Bazıları yıkılsa da yerine yine bahçe içinde iki katlı binalar yapıldı. Uzun yıllar Yılmaz Apartmanı'nda komşumuz olan Hale de 1999 depreminden sonra buradan bir ev alarak yeniledi. Havacılar'da şimdi "havacı" olmayanlar oturuyor.

Yeşillikler arasında kaybolmuş bu iki katlı evler deniz manzarasıyla

bir cennet gibiydi adeta. Önü açık deniz manzaralı bu cenneti bozan tek şey Çimento fabrikasıydı. Bacasından şehrin üzerine her gün çimento kusuyordu. Sabahları, çatılar kül rengine bürünmüş, çimentodan ağır bir manto giymiş olarak güne uyanıyordu.

İşte Nevzatların evi de bu külden nasibini alan evlerdendi. Nevzat dört kardeşi Ayten, Aysel, Gönül ve Hayrettin'le birlikte Havacılar'ın yakınında oturuyorlardı. Babası evi yapmış ama kendisi yurtdışında çalışıyordu. Partimiz kapansa da arkadaşlık ilişkilerimiz hiç sekteye uğramadan devam ediyordu. Nevzat İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi psikoloji bölümünde okuyordu. Benim bir meslek seçme sancıları çektiğim dönemde, bir anlamda geleceğimle ilgili kararlarımda, o ev farkında olmadan büyük rol oynadı.

"Ben Sana Mecburum"

Çavuşoğlu'ndaki bu evde şiirler, öyküler, romanlar okuyoruz. Edebiyat tartışmaları yürütüyoruz. Siyasete ara vermiş hissediyoruz kendimizi. Birazdan her şey değişecek gibi. Ama öyle olmuyor. Bir daha partili günlerimiz geri gelmiyor.

Ben üniversite sınavına girmek için gün sayarken, hâlâ ne okuyacağıma karar vermemiş durumdayım. Nevzat'sa psikoloji son sınıfta okuyor. Bir psikolog adayı olarak beni yönlendirmesini istiyorum. Günler süren konuşmalarda bir sonuca varamıyoruz.

Nevzat bir gün bana; "Bu akşam ne okumak istediğini düşünerek uyu, bakalım rüyanda ne göreceksin" diyor. Bunu benim gerçekte nasıl bir iş yapmak istediğimi anlamamız için öneriyor.

Dediğini yapıyorum. Attila İlhan bana şiir okuyor;

Ben Sana Mecburum

ben sana mecburum bilemezsin
adını mıh gibi aklımda tutuyorum
büyüdükçe büyüyor gözlerin
ben sana mecburum bilemezsin
içimi seninle ısıtıyorum
ağaçlar sonbahara hazırlanıyor
bu şehir o eski İstanbul mudur
karanlıkta bulutlar parçalanıyor
sokak lambaları birden yanıyor
kaldırımlarda yağmur kokusu

ben sana mecburum sen yoksun
sevmek kimi zaman rezilce korkuludur
insan bir akşamüstü ansızın yorulur
tutsak ustura ağzında yaşamaktan

kimi zaman ellerini kırar tutkusu
birkaç hayat çıkarır yaşamasından
hangi kapıyı çalsa kimi zaman
arkasında yalnızlığın hınzır uğultusu

Ertesi gün heyecanla Nevzat'a anlatıyorum rüyamı. Ben kendimce bir karar vermiştim ama galiba desteğe ihtiyacım vardı. Nasıl düşünememiştim edebiyat okumayı. Nevzat da edebiyat okuma istediğimi onaylamıştı.

Edebiyat okuyacaktım. Attila İlhan'ın sesinden "Ben Sana Mecburum" dizeleri rotamı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne çevirmemi sağlamıştı. Fakülteye başladıktan sonra taş duvarlarına her baktığımda, büyük amfilerine her adım attığımda; "Ben Sana Mecburum" dizelerini anımsadım. Her anımsadığımda da gülümseyerek yoluma devam ettim.

Yıllar sonra TV8'de çalıştığımda, Attila İlhan danışmanımızdı. Bir sohbet sırasında bunları paylaşıyorum onunla. Bana rüyamda nasıl yol gösterdiğini anlatıyorum. "Memnun musun?" diyor. "Evet" diyorum. Gülümsüyor. "O zaman çok güzel olmuş" diyor.

Uzunkaya Pasajı

Uzunkaya Pasajı Kartal'ın ilk pasajlarından. Kartal'a trenle gelip, istasyondan minibüs yolu yönüne adım attığınızda karşınıza çıkan, tren istasyonuyla minibüs yolu arasındaki büyük bina. Dört yanında da giriş kapıları olan pasajın alt cephesi tren yoluna, istasyona bakıyor, üst/arka cephesi Doğan Sokak üzerinde bulunuyor.

Pasajın yerinde eskiden hem kapalı/kışlık salonu hem yazlık/açık hava salonu olan Uzunkaya sineması vardı. Sinema sektörünün krize girmesi ve televizyonun yaygınlaşıp evlere girmesiyle iş yapamaz hale gelen sinema salonları birer birer kapanır.

70'li yılların ikinci yarısında inşaat sektörünün atılım yapması ve arsa sahiplerine önemli rantlar sağlanması, iyi yerlerde geniş arazilere kurulu sinema salonlarının yıkılıp işhanlarına, büyük pasajlara, çarşılara dönüşmesine neden olur.

İşte Uzunkaya sinemaları da sinema sektörünün krize girdiği, inşaat sektörünün açıldığı, büyük rantlar sunduğu bu dönemde yaşanan değişime yenik düşer. Yazlık ve kışlık sinema salonları yıkılır, yerine bugünkü büyük pasaj yapılır. 1980'li yıllarının başında Kartal'ın en işlek alışveriş merkeziydi burası.

Uzunkaya sinemasının kışlık salonunda, Yeşilçam'ın birinci ayak aile filmleri, melodramlar, salon komedileri, yazlık bahçe sinemasındaysa daha eğlenceli filmler oynardı. Her iki salonu da tıka basa dolu olur, gişede kuyruklar oluşurdu.

Uzunkaya'nın dışında, bugün Belediye'ye bağlı Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi olarak bilinen, eski Kartallıların hâlâ Belediye Sineması olarak anımsadıkları, andıkları büyük salonu olan kışlık sinema ve kömür deposundan bozma, adı da Kömürlük olan ve taşraya gönderilen, daha çok taşra için yapılan filmlerin oynadığı kışlık sinema vardı.

Uzunkaya'nın yazlık bahçe sinemasının ve Çırçır Mahallesi'nde bulunan yazlık Çınar sinemasının iyi iş yapması ve zamanla Kartal'a yetmemesiyle Çamlık, Kervan, Işıklar ve Bizim sinema adlı yazlık bahçe sinemaları arka arkaya açılır.

Darbeden sonra başka hayatlar

1982 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne başladıktan sonra Kartal'la ilişkim arkadaşlarım nedeniyle daha da derinleşmişti. Fatoş bu tarihlerde, Uzunkaya Pasajı'nın giriş katında bulunan Oya Butik'te çalışıyordu. Başka hayatlar yaşıyorduk. Fatoş'la partiden arkadaştık. Bildiri dağıtmalar, parti toplantıları, parti geceleri bitmişti artık. Fatoş'un butiğiyle beraber başka bir dünyanın keşfindeyiz. Modayla da ilgileniyoruz artık.

Uzunkaya'nın giriş katı ve bir üst katında, butikler, ayakkabıcı dükkânları, terziler, gümüşçüler oyuncakçılar, züccaciye, kırtasiye dükkânları, ne ararsan var. Dev alışveriş merkezlerinin olmadığı bir dönemde devasa bir yer gibi geliyor bize pasaj. Aynı zamanda esnafların birbirini tanıdığı, kolladığı dostça bir hava var bu pasajda. Herkes birbirini tanıyor. Herkes selamlaşıyor, muhabbet ediyor.

Fatoş'a gidip geliyorum. Geleceğin ne hazırladığını, kısa bir süre sonra kardeşim Ferda'nın da burada çalışacağını ve bunun ailemizin hayatını değiştireceğini bilmeden.

Uzunkaya Pasajı Kartal'da birçok ilkin adıdır. Alışveriş için “çarşıya çıkma" vardı o zamana kadar. Kapalı yere girip birçok şeyi bir arada bulacağın mekân hepimize çekici geliyordu.

İşte Uzunkaya Kartallılara bu fırsatı veren ilk pasajlardandı. Ferda 1982 yılında burada çalışmaya başladı. Benim de üniversiteye başladığım yıldı. Fatoş'un butiğinden sonra kızların artık bir buluşma noktası daha olmuştu; Ferda'nın yeri.

Uzunkaya Pasajı hayatımızın da ailemizin de merkezi olacaktı bundan sonra. Ferda'nın çalıştığı dükkân giriş katında. Üst katta da adı "Adidas" olan ince uzun bir dükkân vardı. Dükkânın sahibi Burhan Çiftçi'ydi. Eşi Suna Hanım da bir sağlık merkezi işletiyordu. Sağlık merkezi büyüdüğü için Uzunkaya'daki dükkânı devretmek istiyorlar. Devir etmek istedikleri bu dükkâna biz talip oluyoruz. Burhan ve Suna

Çiftçi dünya iyisi insanlar. Anlaşıyoruz. Bu aynı zamanda onlarla yıllardır devam eden bir dostluğun da başlangıcı oluyor. Ferda artık kendi yerimizde.

Ağabeyim Ertaç da Kartal Tarım İlçe Müdürlüğü'nde çalışıyor. Onun yakında olması işlerin yürümesinde kolaylık sağlıyor. Günlerimiz Uzunkaya eksenli geçmeye başlıyor. Evlerde telefonların olmadığı zamanlar. Arkadaşlarımıza verecek bir telefonumuz ilk defa buradaki dükkânımızda oluyor. Adidas adını değiştirmiyoruz. Adından da anlaşıldığı üzere spor malzemeleri satan bir mağazaydı burası.

Pasaja gelip gidenleri gözlemek, ilçe insanın profilini anlamamda önemli bir referans oluyor benim için. 12 Eylül darbesi, gelecek güzel günlere olan inancımı bitirmiyor. Ben yine de gelecek güzel günlerin buradan başlayacağına inanıyorum. Bu yüzden de gözlemlerime devam ediyorum. Gelenlerin çoğu işçi kökenliydi. İşsizlik bugünlerdeki kadar çok değildi Kartal'da.

Tekel Sigara Fabrikası, Çimento Fabrikası, Mutlu Akü Fabrikası ve Kartal-Pendik arasında kurulu bulunan Eczacıbaşı fabrikasıyla evine ekmek götürenlerin ikamet yeriydi bu semt. Yalnız bunlar değil ilerleyen sayfalarda anlatacağım üzere, irili ufaklı olarak kurulu bulunan birçok fabrikayla bölge halkı kısmen iş sahibiydi. Alım güçleri çok yüksek olmasa da alışveriş yapmaya gelirlerdi. Esnaf da bu oranda işlerini yürütüyordu.

Bu gözlemlerim sırasında, Kartal'ın siyasiler tarafından işçi oyu deposu olarak değerlendirilmesinin temelsiz olmadığını anlıyorum. Siyasiler bu düşüncelerinde haksız değillerdi tabii.

1950'li yıllardan itibaren Kartal, Türkiye'nin en hızlı sanayileşen ilçelerinden biri olmuş. Seçimlerde o yıllarda başlayan ve uzun zaman devam eden bir gelenek vardı. Partiler, işçi oylarının yönelimini ölçmek için Kartal'a bakarlardı. Her parti işçilerden dolayı Kartal'ı önemser, Kartal'dan oy almışsa kendini işçilerinin oyunu almış sayardı. Bu yüzden de son mitinglerin Kartal'da yapılmasına özen gösterilirdi.

Kartal'ın sanayi bölgesi olması doğal olarak nüfusun hızla artmasına da yol açtı. Göç nedeniyle Anadolu'dan gelenler bu bölgede kurulu bulunan fabrikalarda ekmek paralarını aradılar. Göçle gelenlerin işçileştiği ve burada büyüyen yeni kuşağın yaşama işçi olarak devam etmesi Kartal'a modern bir işçi kenti kimliği kazandırmıştı.

Balıkçı Kartelli

Kartal, benim sandığımdan da eski bir ilçe. Bizans İmparatorluğu döneminde 6. yüzyıl başlarında "Kartalimen" isminde küçük bir balıkçı köyü olarak kurulmuş. "Kartal" adını ilk defa sahilde balık avlamak için gelip buraya yerleşen "Kartelli" adındaki bir balıkçıdan almış.

"Kartalimen" denilmiş buraya. "Kartalimen" zamanında liman önemi (özelliği) taşıyan önemli bir beldeymiş.

"Balıkçı Kartelli'nin adını verdiği bu bir zamanların balıkçı köyü göçerliliğimin son durağı olacaktı. O balıkçıyı nedense hep Kartal sahilinde balık avlarken bulacakmış gibi hissederim; göçer ruhumun mekânını bana bulduğu için teşekkür hissiyle.

Çünkü Kartal'dan önce hiç yerleşik olmamıştım.

Çocukluğumdan kalma yorucu, rahatsız edici bir duyguydu bu. Doğduğum köyde, ilkokulu beş sınıfın bir arada olduğu bir ilkokulda okumuştum. İlkokul bittiğinde yol görünmüştü bana da. Çünkü okumak için başka diyarlara göçmek zorundaydım. Ankara'da amcamın yanında ortaokula devam edecektim.

Bu ilk göçerliğim miydi? Hayır. Daha okula başlamadan 1966 Varto depreminde Karlıova'nın Çiftlik köyünde bulunan evimiz yıkılmış, babam da evimizi Elazığ'a taşımaya karar vermişti.

Şimdi o günün koşullarını da düşündüğümde, büyük cesaret isteyen bu girişimi hâlâ büyük bir adım olarak görüyorum. Babam doğduğu yerde mutlu olmayan, köydeki yaşam tarzından hoşlanmayan, daha iyi bir hayat hayal eden öngörüsü yüksek biriydi.

Bu yüzden de kimsenin cesaret edemediği bir adım atmış ve bizi Elazığ'a taşımıştı. Daha sonra bu cesaret ve öngörüsü devam edecek ve

ilkokulu yeni bitirmiş küçük kızını, Ankara'ya kardeşinin yanına okumaya gönderecekti. Üstelik bir oğlunu ve bir kızını da aynı zamanda yatılı okullara yolcu edecekti. Aynı anda üç çocuğu yaban ellerde eğitimdeydi.

Varto depreminden sonra, yatılıda okuyan ağabeyim dışında üç kızıyla, birkaç yatak ve kap kaçaktan oluşan evini bir kamyona yükleyip Elazığ'a göçmüştü babam.

Bir kamyonun kasasına yayılmış yün yataklar üzerinde kardeşim Erdiba'yla birlikte, yol boyunca trafik levhalarına tezahüratta bulunarak yeni bir hayata yol alıyorduk.

Çocuk yüreğimiz özellikle Bingöl-Elazığ karayolu üzerinde Fırat nehrine paralel yolda giderken, rüzgârın yüzümüze getirdiği sonsuz özgürlüğü, yeni bir hayatın heyecanını birbirimizden gizlemeden yol alıyorduk. Mutlu, heyecanlı, ürkek...

O kış geçip mevsim bahara döndüğünde biz de tekrar köyümüze dönmüştük. Ve ben köyde ilkokula başlamıştım. İlkokul bittikten sonra bu kez Ankara yolları görünmüştü bana.

Ankara'da üç yıl. Ortaokul yılları. 1970'li yılların Ankara'sı. Sinemanın hayatlarda derin izler bıraktığı yıllar. Yazlık sinema ve sinemaların film başlamadan hoparlörden müzik yayınları... Türküler... Türküler... Sonra tekrar memlekete dönüş.

Yıl 1976. Ve babamın nihai kararı: İstanbul'a göçüyoruz. Toprağımızdan, memleketimizden kopuş. Acı, hüzün... Galiba babam da benim gibi hiç yerleşik olmamıştı. Kiğı, sonra Karlıova, Elazığ ve derken İstanbul. İstanbul'dan bir ev ve evin yanında küçük bir dükkân satın almıştı. O çoğunluğu yine onun gibi göçerlerden oluşan semtlerden Tuzla'yı seçmişti... Ama biz hiçbir zaman kendimizi Tuzla'ya ait hissedememiştik. Tuzla'da göçer ruhum göçerliğine devam ediyordu hâlâ.

Kartalbaba

Kartal'ın sokaklarını dolaşırken düşünüyorum bu geçmişi. Hatta tam da Kartal meydanını geçip Kartalbaba Geçidi'nin altından geçmeyi planlarken birden vazgeçiyorum. Geçide gelmeden hemen sola sapıp dar sokaktan yürümeye devam ediyorum. Bu sokağın ilerisinde Hükümet Konağı ve Kartal Askerlik Şubesi de bulunuyor. O binalara gelmeden, deprem sonrasında yıkılan Eczacıbaşı İlkokulu'nun şimdi park yeri olan arazisinin önünden geçiyorum. Hemen solumda yine depremden sonra yıkılan ve yerine yenisi yapılan Kartal Belediye binası yükseliyor. Denizle arama koca bir duvar olarak giriyor bu bina.

Biraz daha yürüyorum İffet Aydar Apartmanı. Handan'ın evinin bulunduğu apartman.

Biraz daha yürüyorum, Sine Kerim Apartmanı. Bunun önünde biraz duruyorum. Çünkü kız kardeşim Erdiba Kartal'da oturan biriyle evlendi 1987 yılında. Tiyatro sanatçısı olan eşinin ilk görev yeri Trabzon'du. O da Trabzon'a gitmek zorunda kalınca Kartallı olma hayali yarım kalmıştı.

Dört yılın sonunda İstanbul'a tayinleri çıktı. Oturmak için Bostancı ve birçok yerde ev bakıyorlardı. Ama Erdiba'nın gözü ve gönlü hep Kartal'dan yanaydı. Eşi ona; “Kartal'da sahilde bir ev buldum, fakat çok küçük. Eşyaların sığması imkânsız, ama istersen bir bak." dediğinde uçarak girdi eve. Asansörü olmayan evin beşinci katına bir solukta çıkıp, balkonundan denizle göz göze gelince evin gerisine bakmadan; "Ne zaman taşınabiliriz?" deyivermişti.

Ev Uzunkaya'ya da benim evime de yakındı. Emrecan'ın bebekliğine ve çocukluğuna denk gelen bu zamanlarda kardeşlerimin yakında olması çok önemliydi. Dayanışma olmazsa çalışarak çocuk büyütmenin zorluğu malumdu. Gazeteci olduğum için özellikle hafta sonları zorluk çekiyordum. Çünkü bakıcı hafta sonları çalışmıyordu. Kardeşlerim her seferinde Hızır gibi yetişiyorlardı imdadıma.

Kardeşimin oturduğu o evin balkonundan Kartal'ın başka bir yanını yaşadık. Gelişen Kartal'ın simgelerinden olan lunapark hemen bu evin önündeydi. Çocuklardan çok gençlerin çığlık çığlığa eğlenmesi uzun uzun sohbetlerimize konu olacaktı. Kartal gelişiyor muydu, yoksa eklenen yapılanmaya önce pek de ısınamayan halkı sonraları uyum göstermeye mi çalışıyordu pek anlayamadık.

Genel olarak köy kökenli göçebelerin oluşturduğu Kartallılar, yeniliklere mesafeli duruyordu. Lunapark da bunların başında geliyordu. Hitap ettiği yaş gurubunun pek rağbet etmediği park, genellikle koca koca delikanlıların çığlıklarına ev sahipliği yapıyordu. Bu durum bir süre sonra kardeşimin oradan taşınma sebebi olacaktı.

Kartal meydanına minibüs yolu üzerinden gidildiğinde meydanın girişinde bir tren alt geçidi bulunur. Bu geçidin adı "Kartalbaba" Geçidi'dir. Şimdi türbesi Üsküdar'da bulunun Kartal Baba'nın Kartal'a adını verdiği de rivayet edilir. Bir başka rivayete göre de Kartal Baba'nın esas olarak Kartal'da yaşadığı ve adını da Kartal'dan aldığı yönündedir.

İlçenin geçmişi ve ismi birçok rivayetle anılır. Ama tarihi gelişimini 6. yüzyılın başlarından itibaren düşünmek mümkündür.

İlçenin Samandıra ve Yakacık gibi yerleşim birimlerinde yapılan kazılarda çıkan tarihi eserlerin Bizans devrine ait oldukları saptanır. 1080-1083 yıllarında bütün Anadolu'yu alan Selçuklu Sultanı Süleyman Şah tarafından Pendik, Kartal ve Maltepe'nin fethedilmesinden sonra bu hükümdarla zamanın Bizans imparatoru arasında Dragos Çayı hudut olarak belirlenerek 1084 yılında bir antlaşma yapılmış ve Süleyman Şah bu hududun dışına çıkmamayı taahhüt etmiştir. Bu çay bugünkü Maltepe'nin batısında Maltepe ile Kartal arasında sınırı teşkil eden ve Dragos tepesinin yanından geçerek denize dökülen küçük bir sudur. İşte Anadolu'da Türklerle Bizanslıların ilk hududu bu anlaşma ile tespit edilmiştir. Kartal, 1400 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır.

Kartal'da ilk vapur iskelesi de 1857 yılında inşa edilir. O dönemlerde küçük bir yerleşim mahali olarak kalan Kartal, 1873'te Haydarpaşa-

Pendik banliyö hattının açılmasından sonra nispeten hareketlenmeye başlar. 1908'de Meşrutiyet'in ilanına kadar Üsküdar Mutasarrıflığı'na bağlı sancak olarak idare edilir, bu tarihten sonra İstanbul iline bağlı bir ilçe olur.

Tuzla'lı Yıllar

Kartal'ı anlatmadan önce İstanbul'la ilk tanışmamı anlatmamak olmaz. Hayatımdaki ilk dönüm noktası Ankara'ya okumaya gitmek diye düşünmüştüm. Ama hayır asıl dönüm noktası 1976 yılının Ağustos ayında yine bir kamyonla birlikte Bingöl'den İstanbul'a doğru yola koyuluşumuzdu. Bu önemli yolculuğumuzda ağabeyim yine yanımızda olamayacaktı... Babam bu yolculukta da oğlunu yanına alamayacaktı. Çünkü o artık evli ve çocuklu bir devlet memuruydu.

Ağabeyim değil, ama eşi Almanya'da çalışan ve üç çocuğu olan ablam da bizimle İstanbul yollarına düşecekti. Kısa bir süre sonra da Almanya'ya bugüne kadar süren yerleşik hayatına gidecekti.

Bu son göçerliğimin durağı Tuzla İçmeler oluyor. Yola çıkarken, babama edilen; "İzmit ve Gebze'den sonra yol kenarında, solda bir araba lastiği göreceksin; o lastiği gördükten sonra sağa döneceksiniz. O yol sizi yeni mahallenize götürecek" tarifleriyle çıkıyoruz yola. Merakla bu araba lastiğini görmeyi bekliyoruz. İstanbul demek bu araba lastiği demekti.

Sabah olduğunda yol kenarında, "Goodyear" yazan kocaman bir lastik görüyoruz. Bu bizim İstanbul'la ilgili algıladığımız ilk şey oluyor. Bir araba lastiği. Sağında solunda, görünürde tek tük evlerin olduğu ve küçük maki ağaçlarının hâkim olduğu bir yere geliyoruz. Bizi evimize götürecek yola sapıyoruz. Bir hayal kırıklığı yaşıyorum önce. Burası mıydı İstanbul? Ben en azından Ankara görünümünde bir kent bekliyorum. Burası kuş uçmaz kervan geçmez bir yer görünümde. İki-üç kilometre sonra evlere rastlıyoruz. Babamın burada hemşerileri ve akrabaları vardı. Kendini ancak öyle güvende hissedebilmişti.

Bugün tıkış tıkış evlerin yer aldığı o canım boş ve yeşil alanlar o gün bize ıssızlığın, gelişmemişliğin görüntüsü gibi gelmişti... Oysa...

Oysa ben daha göçüp geldiğim bu yeni yerin özelliklerinden habersizdim. Kartal ve çevresinin 1947'de sanayi bölgesi olduğunu

bilmiyordum. Sanayiyle birlikte, ilçenin nüfusunun ve üretiminin artmış olduğunu bilmesem de bizim göçümüzle nüfusun, arttığının ayrımındaydım.

Kartal halen İstanbul içindeki en önemli ticaret ve sanayi bölgelerinden biri. Kartal İlçesi yerleşim bölgesi olarak verimli topraklara sahip olmuş. Yeraltı memba sularının azımsanmayacak kadar fazla olduğunu, Ayazma'sının meşhur ve İstanbul'un balkonu sayılabilecek Yakacık gibi bir tabiat harikasına sahip olduğundan habersizdim. Bu tarihî ve kültürel zenginlikleriyle de etkileyici bir yer olarak tescillenmişti.

Pendik Lisesi

Ben memleket değişikliğiyle birlikte yeni bir okula da başlayacaktım. Yeni okulum Pendik Lisesi olacaktı. Memleketten geldiğimizin haftasında okula kaydımı yapmam gerekiyordu. Babam daha İstanbul'u çok iyi bilmediğinden Halil amcayla gitmem gerekiyordu. Düştük yola. 15-20 dakikalık bir yürüyüşten sonra tren istasyonuna gelmiştik. Daha önce hiç trene binmemiştim. Trene biniyor olmak beni heyecanlandırmıştı. Bu arada İstanbul'a geldim; ama " Bu nasıl bir İstanbul" hayal kırıklığıyla, beni avutacak görüntüler arıyorum.

İçmeler istasyonun olduğu yerde hiç ev yoktu. Ağaçlar arasında deniz tarafında bir bina görünüyordu. Burası bugün hâlâ aynı yerde bulunan ve yanına bir de otelin yapıldığı ünlü İçmeler'di. Şifalı suları nedeniyle, İstanbul'dan ve başka yerlerden deva bulmaya gelenlerin suyunu içtiği ünlü İçmeler'di. Sonraki yıllarda evimize bidonlarla getirilen sulardan annemiz içecek, babamıza da içirmeye çalışarak deva arayacaktı. Çokça efsaneler de vardı bu su hakkında.

Tren yanaştı ve bindik. O zaman bindiğimiz trenin kapısının olduğu yerde büyük bir alanda oturma yeri yoktu. Kim bilir belki de o zaman bana o kadar kocaman gelmişti. Ayakta tutunarak yolculuk yapmış ve Pendik'e gelmiştik.

Pendik lisesine tren yoluna paralel Kartal'a doğru yürüyerek geliniyordu. Pendik, dokusu, yolları, binalarıyla büyük bir şehir görünümündeydi. Orta gelir düzeyine sahip kesimin sayfiye yeri olarak baktıkları bir semt ama yüksek beton binalar da azımsanmayacak sayıdaydı...

Pendik ve Tuzla o zaman ilçe değiller. Kartal ilçesine bağlı mahalleler (beldeler/köyler) konumundalar. Yani o zaman Tuzla'da oturuyor olsak da aslında yine Kartallıydık.

Kartal ne kadar dar gelirli semtiyse, Pendik'te o kadar orta halli ve zengin semti.

Kartal'da ne kadar işçi varsa, Pendik'te o kadar esnaf yoğunluklu bir semtti.

1970'li yıllarda bu sınıfsal ayırım doğal olarak siyasi kimliğin oluşmasını da etkilemişti. Semtler de canlıydı. Canlarını, kanlarını barındırdıkları insanlardan alıyorlardı. Ya da yaşayan insanlar yaşadıkları toprağa benziyorlardı.

O dönemdeki birçok arkadaşım gibi benim de gençliğim bu semtler arasında geçti. Kartallıydık, ama Pendik'imiz, Tuzla'mız da vardı.

Lise öğrencisi olan bense, artık memleket sevdasının, memleketin geleceğine yönelik hayallerimin, kendi hayalimin önüne geçtiği bir sürecin startını vermiştim. Ortaokuldan itibaren yaşadığım hayatın, çevremin, amcamın, ağabeyimin, ailemin bana öğrettikleriyle, memleketin geleceği üzerine hayaller kuruyor, orada kendime yer bulmaya çalışıyordum.

Siyasi olayların en yoğun olduğu, devrimci-ülkücü (faşist) saflaşmasının en yoğun olduğu dönemde, biz tam iki arada bir derede yaşadık bu semtleri. Solcuların yoğunlukta oldukları, bölgelerde oturuyor, sağcıların yoğunlukta oldukları Pendik Lisesi'nde okuyorduk. Okumak değildi amaç artık. Okula giriş ve çıkışların korkutucu gerginliği derslerden tamamen uzaklaştırıyordu öğrencileri. Pendik Lisesi'nde Mecit Ünal'la aynı okuldaydık. Ben henüz bir siyasi yapılanmaya, örgüte dâhil değildim. Mecit beni örgütlemeye çalışıyordu. Ben Mecit'i mahallemizde akrabalarımızın çocukları vasıtasıyla tanıyordum. Birçok şey söylenebilir, o dönem gençliği için.

Korkusuz ve gözü pek olmalarıdır ilk aklımda kalan.

Çelik gibi iradesi vardı Mecit'in ve bizim mahalleli arkadaşlarının. Birikimleri zayıf, feodal yanları ağır olsa da müthiş mücadeleci, gözünü budaktan sakınmayan, kendini bir amaca adamış korkusuz gençlerdi.

Mecit'le tanışmamız benim okuldaki hayatımı bir nebze kolaylaştırmıştı. Çıkışlarda birbirimizi bekliyor, toplu olarak çıkıyorduk Pendik Lisesi'nden. Çünkü her an bir saldırı olabilirdi.

Lise son sınıfta edebiyat bölümündeydim. Edebiyat hocamız (adını bile hatırlamıyorum, hatırlasam da anmak istemem) -Ülkü Ocaklarına kayıtlıydı ya da biz öyle biliyorduk- MHP'liydi.

Nereden geldiğimi ve kimlerle dolaştığımı bildiği için siyasi duruşumu da tahmin etmesi zor olmamıştı. Her derste mutlaka bir şekilde uğraşır, ben de ne yapacağımı şaşırırdım. Öğrenciliğim boyunca edebiyat dersim hep iyi olmuştu. Ama nedense bu hocadan zayıf alıyordum hep. Nedense demek adetten, çünkü ben nedenini biliyorum.

Bir gün gözümün içine baka baka ve imalarda bulunarak; “örgütlenme" konusunda kompozisyon yazmamızı istedi. Ben amacını bildiğim için, sanırım adı Din Ahlakı ve Kültür Bilgisi dersinin kitabında o bölümü bulup, eklemelerle bir kompozisyon yazdım. Hoca kompozisyonlara kaç verdiğini açıklamadan önce de sınıfta tartışmaya açıyordu. Söz alan herkes de konuyla ilgili görüşlerini belirtiyordu.

Tahmin ettiğim gibi oldu, hoca o gün benim kompozisyonumu tartışma konusu yaptı. Ama ben emin ve rahatım, kitaptan yararlanarak yazdım ya. Hiç de umduğum gibi olmuyor. Söz alan herkes, kompozisyon değil de, örgütlenmenin o günkü durumundan yola çıkarak, devrimcilere küfür ediyor. Sesimi çıkarmadan dinlemeye karar verdim.

Sonunda kalkıp; "Siz bütün bunları bana değil, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ders kitabında yer alan fikirlere söylediniz. Çünkü sizin o karşı çıktığınız saptamaları bu ders kitabından aldım" dedim. Kitabın sayfasını da açarak gösterdim.

Hoca şaşırdı ama bozuntuya vermedi. Benim yazdığımı sanarak, yerden yere vurmuştu Din Ahlak kitabında yazılanları. "Tamam, zayıf vermeyecek." dedim.

Ama, "Otur, iki!" komutuyla yerime oturdum.

Tabii bu diğer yaşananlar arasında basit kalıyordu. O dönemde bütün devrimcilerin baş belası Pendikli Yaşar (adı mı yoksa lakabımıydı bilemiyorum) vardı. Bir gün teneffüs sırasında kapıda belirdi. İri yarı, korkutucu bir görüntüsü vardı. Yanında saygı ve itaatte kusur etmeyen iki kişi daha. Adımı nasıl öğrenmişler bilmiyorum. Başıyla işaret ederek beni çağırdı. "Yürü gidiyoruz" dedi. Korktum ama göstermemeye çalışarak; "Ne istiyorsun ben seninle hiçbir yere gelmem" dedim. Dedim ama o kararlı. İtirazlardan sonra, okulun bodrumuna doğru inmeye başladık. Tehditler... Tehditler...

Ben Yaşar'ı daha sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne başladığım ilk günlerde okulun koridorunda gördüm. Heyecanlanmıştım. Beni görmesini de istememiştim. Sonra bir daha da görmedim onu.

Pendik Lisesi'nde okurken Kartal'la tanıştım. Kartal'a gidiş gelişlerim de o tarihe rastlar. Türkiye İşçi Köylü Partisi'ne dahil olmamla birlikte, bugüne kadar süren Kartallı yıllarım da başlamış oldu.

Pendik'ten sonra Kartal. Birçok arkadaşım gibi kendimi rahat hissettiğim, sokaklarında rahatça dolaştığım yer olmuştu. Solcu ağırlıklı bir yerdi Kartal.

Bugün varlığını hâlâ sürdüren, çay bahçeleriydi mekânımız. Kartalın merkezinde bulunan Atatürk heykelinin de yer aldığı meydanın Pendik'e doğru olan bölümünde yer alırdı bu çay bahçeleri. Arkadaşlarla yegâne buluşma yerimizdi burası.

Okumayla haşır neşir olduğum günlerdi. Siyasi bilincimi geliştirecek kitaplar okumaya çalışıyordum. Ama şiir okumadan geçirdiğim tek bir gün olmuyordu. Nazım Hikmet memleketimi daha çok sevmemi fısıldıyordu kulağıma...

Kartallı Kâzım

Kartallı Kazım şiirini ilk ne zaman okuduğumu hatırlamıyorum. Ama Kâzım'ın ait olduğu Kartal'ı sorarak ilk bu şiirle öğrendiğimi hatırlıyorum. Kartallı Kâzım'ın dolaştığı o sokaklarda artık ben de dolaşacaktım.

Nazım Hikmet'in, Kuvayi Milliye Destanı'nda kaleme aldığı Kartallı Kâzım şiirini burada tekrar okumanın, keyfine varmanın tam zamanı.

yatıyor filintasının arkasında kartallı Kâzım
kız gibi Osmanlı filintası.
Parlıyor arpacık
namlının ucunda:
yüz yıllık yoldaymış gibi uzak
ve bir damlacık.

Kazım emir aldı merkezden:
Gebze'deki İngiliz'in tercümanı vurulacak.
Köylerde teşkilât kurmuş tercüman Mansur:
satıyor bizimkileri.

Kâzım iyi hesaplamış herifin geçeceği yeri.
İşte sökün etti Mansur karşıdan:
beygirin üzerinde.

Beygir yüksek
İngiliz kadanası.
Kendi halinde yürüyor hayvan
ortasında demiryolunun
sallana sallana,
ağır ağır.
tercüman herhalde bırakmış dizginleri,
başı sallanıyor,
belki de uyuyor üzerinde beygirin.

Yaklaştıkça büyüyor herif.
Zaten mehtapta heybetli görünür insan.

Arada kaldı kalmadı dört yüz adım,
namlıyı kaldırdı birazcık Kâzım,

nişan aldı sallanan başına Mansur'un.
Soldaki yamaçtan bir taş parçası düştü.
bir kuş uçtu sağdaki ağaçtan,

-ağaç çınar-

kuş ürkmüş olacak.

çevrildi Kâzım'ın başı kuşun uçtuğu yana,

mehtapla yüz yüze geldiler.

Mehtap koskocaman,

desdeğirmi,

bembeyaz.

ve Kâzım'ın gözünü aldı âdeta.

zaten bu yüzden,

tekrar göz, gez, arpacık

ve filintayı ateşlediği zaman

ilk kurşun Mansur'un başını delecek yerde

galiba omzuna girdi.

herif «hınk» dedi bir,

beygirin başını çevirdi

dörtnal kaçıyor.

yetiştirdi ikinci kurşunu Kâzım.

beygirin üstünde sola yıkıldı Mansur.

üçüncü kurşun.

tercüman düştü beygirden.

fakat bir ayağı üzengiye takılı kalmış,

sürüklendi kaçan hayvanın peşinde biraz,

sonra kurtuldu ki ayağı

yıkılıp kaldı olduğu yerde.

yamaca sardı beygir.

kalktı Kazım,

yürüdü Mansur'a doğru,
üzerinden kâatları alacak.

arada dört telgraf direği yalnız,

ellişerden iki yüz metre eder.

Mansur doğruldu ansızın,

kaçıyor bayır aşağı.

filintayı omuzladı Kâzım.

dördüncü kurşun.

yıkıldı herif.

koştu Kâzım.

doğruldu yine Mansur.

yürüyor sarhoş gibi sallanarak,

kaçmıyor artık,

yürüyor.

Kâzım da bıraktı koşmayı.

deniz kıyısına indiler.

orda boş bir fabrika var,

bir de beyaz bir ev,

tahta iskelesi iner denizin içine kadar.

Mansur suya giriyor,

kâatlar ıslanacak.

beşinci kurşunu yaktı Kâzım.

suya düşüp kaldı önde giden

ve Kâzım tazelerken şarjörü

bir ışık yandı beyaz evde, bir pencere açıldı.

galiba kadın baktı dışarıya..

boğazlanıyormuş gibi bağırdı Mansur.

pencere kapandı,

ışık söndü.

tercüman attı kendini tahta iskeleye.

art ayakları kırılmış bir hayvan gibi sürünüp tırmanıyor.

hay anasını,

ay da denize düşmüş

toplanıp dağılıyor,

dağılıp toplanıyor.

velhasıl,

lâfı uzatmayalım,
Mansur'un işini bıçakla bitirdi Kâzım.
kâatlar kan içindeydi.
fakat kan kapatmıyor yazıyı...

namussuzun biriydi Mansur,
muhakkak
düşmana satılmıştı,

orası öyle.

kaç kişinin başını yedi,

malum.

ama ne de olsa

mehtapta herif beygirin üzerinde uyumuş geliyordu.
demek istediğim,

böyle günlerde bile, böyle bir adamı bile bu çeşit öldürüp
ortalık durulduktа, yıllarca sonra mehtaba baktığın vakit
üzüntü çekmemek için,

ya insanlarda yürek dediğin taştan olacak,
yahut da dehşetli namuslu olacak yüreğin,
Kâzım'ınki taştan değildi çok şükür,
fakat namuslu.

ne malûm? dersen:

dövüştü pir aşkına,

yaralandı birkaç kere

ve saire.

ve kavga bittiği zaman

ne çiftlik sahibi oldu, ne apartman.
kavgadan önce kartal'da bahçıvandı,
kavgadan sonra kartal'da bahçıvan...

Tekel Fabrikası

1950'lerden sonra sanayi alanı olarak ilan edilen Kartal'da Tekel Maltepe Sigara Fabrikası, Arçelik, Simko, Siemens ve benzeri birçok sanayi ve üretim fabrikaları kuruldu. Cumhuriyetin ilk yıllarında ilk buharlı gemi denemeleri Kartal-Yalova arasında yapılmıştı.

İlk araba vapuru Kartal-Yalova arasına konmuştu.

Kartal Cevizli'de küçük bir tesisatçı dükkânı olan Ekrem, Cahit ve Ahmet kardeşler sanayi gelişimine ayak uydurarak, bugünkü ECA musluk ve tesisat fabrikasını oluşturmayı başarmışlardı.

Yine Mutlu Akü Fabrikası da Ankara'da küçük bir atölyede çalışan küçük bir işletmeyken Kartal Çavuşoğlu'nda fabrikaya dönüşmüş ve Türkiye'de marka olmuşlardı.

Yerli üretim ilk Java motoru da Kartal'da üretilmiş ve fabrikası kurulmuştu. Bu fabrikadan dolayı Soğanlık ve Esentepe semtleri arasındaki bölge Java ismiyle anılır oldu.

Özellikle 1950'lerden sonra bir sanayi semti olarak seçilmesi, Kartal'ın en önemli özelliklerinden biriydi; bu seçimle Kartal'a birçok fabrika yapılmıştı. Bunlardan biri de Tekel Sigara Fabrikası'ydı.

1980 öncesinde, kar, yağmur, ayaz demeden önünde defalarca bildiri dağıtmıştık bu fabrikanın. Tekel işçisi her zaman öncü, memleket meseleleri duyarlı olmuştu. O yıllarda Tekel'de çalışan birçok arkadaşım olmuştu. Türkiye'nin önemli değerleriydi hepsi de.

Şimdi kapatılan Tekel Fabrikası, Kartal Cevizli'de Anadolu yakasının en değerli arazilerinden kabul edilen önemli bir arazinin üzerine kurulu, bir ucu Rahmanlar sahiline kadar uzanan, içinde birçok binanın bulunduğu, bir fabrikaydı ve bu özelliğiyle de birçok

sermayedarın iştahını kabartan bir araziydi. Yalnız yerli sermayedarlar değil, yabancılar da bu arazinin peşinde oldular hep.

Hal böyle olunca önce içi boşaltılarak günden güne geriletildi, sonra da özelleştirme adı altında yabancılara satıldı. Çalışanların yüzde doksanı emekli edildi. Kalan işçilerse, önlerine 4C Yasası konularak yatırımcı firmaya devredildi. Tam 35 bin çalışan o ya da bu şekilde mağdur edildi.

Tekel işçilerinin Ankara'daki direnişiyle gelişmelerden bütün ülke haberdar olabildi. Tekel'in taşınır taşınmaz mal varlıkları uluslararası tekellere aktarıldı, özelleştirme kapsamına alınan kurumun bina ve arsalarıysa yasalara aykırı olarak çeşitli vakıflara devredildi. Çalışanlara; 4/C statüsü altında iş güvencesiz, sendikasız, düşük ücretlerle kölelik benzeri bir çalışma biçimi dayatıldı.

Bugün Kartal'dan Cevizli yönüne sahilde yürüyüşe çıkanların görebileceği yegâne yeşil alan da burasıdır. Bu yanıyla da Kartal'ın can damarı olma özelliği taşıyor.

Yalnız bu mu? Tekel arazisi Dragos'tan denizle birleşiyor. Bu vadiden esen kuzey rüzgârı yelken için çok elverişli bir alan oluşturuyor.

Cumhuriyet Döneminin Tekel'i

Fransa ve İngiltere arasında imzalanan Ticaret Anlaşması'yla, Osmanlı Devleti'ne tütün ithali yasaklanarak tütün için ilk defa 1862 yılında inhisar kuruldu. 1879 yılında çıkarılan "Rusumu Sitte" kararnamesiyle tuz, tütün ve alkollü içkilerin inhisarı gelirleri, Osmanlı Devleti'nin borçlarına karşılık, 30 yıllığına yabancı bankerlere ve 1883'de Düyun-u Umumiye'ye devredildi. Daha sonra Tütün İnhisarı İşletilmesi imtiyazı "Memaliki Osmaniye Duhanları Müşterek Menfaa Reji Şirketi'ne devroldu. Eski kuşakların Tekel'e "reji" ya da "inhisar" demeleri buradan gelir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında -Reji dönemi sonrası sanayi ve tarımı geliştirmek, yüksek ekonomik gelir kaynağı kabul edilen tütünün, tohumlarıyla ilgili yaşanan sıkıntıları gidermek amacı ile- Kartal/ Maltepe'de 1931 yılında küçük bir tütün deneme evi kurulur. Yer seçiminin nedeni, bu bölgede Osmanlı'dan beri Dramalı göçmenler tarafından tütün yetiştiriliyor olmasıdır. 1935 yılına kadar Türkiye'nin çeşitli yerlerinde kurulan Tütün Deneme Evleri'nin kurumsal bir yapıya dönüştürülmesi için enstitü kurulmasına karar verilir. Tütün Deneme Evleri'nden sonra, Kartal ile Maltepe arasında Cevizli'de satın alınan bir araziye, içinde laboratuarları da bulunan Tütün Enstitüsü binası yapılır. (Enstitü binası şu anda Adliye olarak kullanılıyor.)

1923 yılında Reji Şirketi'nin bütün mal varlığı hak ve vecibeleri devlete geçti. Tütün, alkollü içkiler ve tuz 1932, barut ve patlayıcı maddeler 1934, bira 1939, çay ve kahve 1942, kibrit 1946 yılında devlet tekeli altına alındı. Kahve 1946, kibrit 1952, barut, patlayıcı maddeler ve bira 1955 ve tütün 1986 yılında "Tekel" kapsamı dışına çıkarıldı. 1941 yılından 1983 yılına kadar faaliyetlerini Tekel Genel Müdürlüğü olarak yürüten Şirket, bu tarihte Kamu İktisadi Teşekkülü (KİT) haline getirildi. 11 Mart 1987 tarihinde şirket Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü (Tekel) adını aldı.

Bu bölgenin tütün ile tanışması oldukça eskilere dayanır. Osmanlı'dan başlayıp, Cumhuriyet dönemiyle devam edip günümüze kadar gelir. Sadece bu kısacık tarihçe bile, bölgenin oluşmasında çok önemli rolü

olan Tekel'in izlerinin buralardan silinmemesi için başlı başına bir sebeptir.

Fabrikanın kurulduğu yıllarda bu bölge ağırlıklı olarak bağ-bostan ve tütün tarlalarıyla doluydu ve yaşayan az sayıdaki insan tarım ve balıkçılıkla geçiniyordu. Buradaki Tekel'in hikâyesi aslında bir bölgenin tarımdan sanayiye geçişinin de hikâyesidir.

Tekel'in ilk işçileri, bölgede tarımla uğraşanlar ve Anadolu'dan mevsimlik olarak gelen köylülerdir. Kartal, kısa zamanda Anadolu'dan göç eden köylülerin işçiye dönüştüğü ve yerleştiği bir emekçi kenti oldu. Tekel Sigara Fabrikasında çalışan yüzlerce, binlerce işçi, burada Cevizli mahallesini oluşturdular.

O dönemde Enstitü ile İstanbul arasındaki ulaşımı kolaylaştırmak için, İnhisarlar İdaresi'nin talebiyle, Devlet Demir Yolları Enstitüsü'nün önüne Cevizli adlı yeni bir tren durağı kurulur. Bugüne kadar yöre halkına ve tekel işçilerine hizmet vermiş bulunan istasyon binası Marmaray Projesi kapsamında yıkılacak 29 istasyon binası arasında sayılmaktadır.

Tekel'in Sonu

İşte bu kadar köklü bir geleneği olan bu fabrika yok edildi. İşçileri kapı önüne konuldu. Geçtiğimiz yıllarda Tekel işçilerinin haklı çığlığını bütün Türkiye duydu. Destek mitingleri yapıldı. Sonuç değişti mi? Hayır. Şimdi Kartal ve Maltepe'deki birçok sivil toplum örgütü, partiler, sendikalar, dernekler bu arazinin kamusal alan olarak kalması için uğraşıyor.

Bir önceki planlarda şehir parkı olarak tanımlanan Cevizli Tekel arazisinin, Özelleştirme Yüksek Kurulu tarafından Maliye Bakanlığı'na devri yapılmış. Şimdi de İstanbul Bilim ve Sanat Vakfı'na ait İstanbul Şehir Üniversitesi'ne hukuka aykırı biçimde kiralanıp özel üniversite alanına dönüştürülüyor.

Arazinin değeri yalnız bulunduğu yerden kaynaklanmıyor. 1974 ve 1977 yılları arasında yapılan kazı çalışmalarında bu arazide küçük ölçekli bir Bizans Hamamı ortaya çıkarıldı. Kazı sırasında M.S. 6-7 yüzyıla ait amphora parçaları, damgalı tuğla ve çatı kiremitleri, kemer altı başlıkları, mermer pencere parmaklığı ve pencere camları bulundu.

Tüm bu özelliklerinin yanı sıra Kartal için önemli bir yaşam alanı olma özelliği de taşıyor bu arazi. Burada kurulu binaların kültürel faaliyet için kullanılmasıyla yeşil alanların hem İstanbul hem yöre için önemli bir kazanıma dönüşmesi de sağlanabilir.

Buranın bir yaşam alanı olarak kalmasının birçok nedeni var. Bunlardan biri de Kartal'ın birçok ilçenin adeta orta yeri gibi olmasından kaynaklanıyor. İlçe Kuzey'inde Ümraniye, Kuzeydoğu'da Pendik, Doğuda Sultanbeyli ve Pendik, Güneyde Marmara Denizi, Batıda Maltepe ile komşudur. 1950'li, 60'lı yıllarda küçük bir balıkçı kasabası, balıkçı köyü havasındaki Kartal, Anadolu'dan yoğun göç alan ilçelerin de başında gelir. 1970'li yılların ikinci yarısında daha da yoğunlaşan göçlerle, yeni yerleşimlerle oluşan yeni mahalleleriyle çok büyüdü Kartal. Bu büyümeye, çevreye, yayılmasına rağmen, Dragos sayfiye olma özelliğini korudu.

Kartal'ın kırsal kesimi olarak değerlendirilen yerleşim alanları geniştir. Kentsel alanda 27 mahalle yer alıyor. Bunlardan 22'si kent merkezinde, 5'i de kırsal kesimde yer alan Samandıra bucak merkezindedir. Kent merkezinde yer alan mahalleler; Cevizli, Cumhuriyet, Çarşı, Çavuşoğlu, Esentepe, Ferhatpaşa, Gümüşpınar, Hürriyet, Karlıktepe, Kordonboyu, Orhantepe, Orta, Petrol-İş, Rahmanlar, Soğanlık-Yeni, Topselvi, Uğur Mumcu, Yakacık-Yeni, Yalı, Yeni, Yeşilbağlar ve Yukarı adlarını alır. Samandıra'daysa; Abdurrahman Gazi, Eyüp Sultan, Fatih, Osman Gazi ve Veysel Karani mahalleleri yer alır.

Kartal'ın hangi tarihlerde yerleşim alanına dönüştüğüyle ilgili bilgiler yeterli değil. Ancak, Kartal'dan ayrılarak ilçe yapılan, Pendik ve Maltepe'de günümüzden 5 bin yıl öncesine dayanan yerleşim kalıntılarına rastlanmış.

Kartal sahili bugün yeşil görüntüsü ve deniz otobüsleri terminaliyle yeni bir görünüme sahip.

Oysa sahil yolu geçmeden önce binaların hemen önünde yer alan çay bahçelerine kadar uzanan deniziyle ve Kartal'ın simgesi olan arabalı vapur iskelesiyle bambaşka bir görünüme sahipti.

İskele meydanı, arabalı vapur iskelesi ve gençliğimizin Kartal sahili başlı başına bir kitap olacak denli önemli bir tarihi geçmişe ve anılar birikimine sahipti. Kartallı gözü kara gençlerin, bizim İstanbul'a geldiğimiz günlerde arabalı vapurun tepesinden denize atlayarak yüzdüklerini, vapurdakilerin denize attığı demir paraları denize dalarak çıkardığını, topladığını, bunu bir geçim ve para kazanma kaynağına dönüştürdüğünü görmesem de eski Kartallı arkadaşlarımdan çok dinlemiştim.

Rahmanlar

Bir zamanlar uçsuz bucaksız tarlaların, bostanların yer aldığı düz bir araziydi Rahmanlar. Kartallıların "ağa" olarak tanımladığı, örneğin Yaşar Ağa gibi birkaç kişiye aitti bostanlar. Her türlü sebze yetiştirilirdi bu bostanlarda. Her bostanın kendi içinde kuyusu vardı. Tren yolunun altında SSK kampından, üst tarafında da mezarlıktan başlayarak şimdiki Atalar tren istasyonunun sonuna kadar olan alanı kaplıyordu bu bostanlar.

Bostanların denizle birleştiği alt/güney taraflarının hemen önü kumsaldı, kumluktu. 70'li yılların ortalarında burada açılan plaja Kumluk ya da Kum Plaj adı verilmişti. O plaja ad olmasa da bu bölge Kumluk olarak bilinir, öyle anılırdı. Plaj dışında da bütün bostanların önünden denize girilirdi. Denize giderken içinden geçilen bostandan salatalık, domates vb sebzeler de toplanır deniz kenarında ekmeğe katık yapılırdı. Adı Rahmanlar'dı bu bölgenin. Önce görüntüsü, sonra da adı değişti.

Binaların istilasına uğradı. Her sabah uyanıp yeni bir güne başladığınızda, bu bölgede de yeni bir binanın yükseldiğini fark ederdiniz. Bir süre sonra bu durumu kanıksardınız.

1980 yılının sonbaharında hatırlıyorum Rahmanları. O zaman şimdiki Atalar tren istasyonu yok. Kartal'dan sonra Cevizli istasyonu geliyor. Yerleşim yeri değil ki. Keşke bu semt anılarımda hep bu görüntüsüyle kalsaydı. Yıllar geçip de evimi Neyzen Tevfik Caddesi'ndeki Yılmaz Apartmanı'na taşıdığım zaman kardeşim Sondiba da bizimle kalmaya başlıyor. İşte o Rahmanlar hayatımın önemli kâbuslarından birini yaşatıyor bana.

Kardeşim ve Tuncer evlenmeye karar veriyorlar. Rahmanlar'da yeni yapılan pırıl pırıl bir binada ev tutuyorlar. Evin karşısı boş bir tarla. Yolların çoğu hala toprak. Asfaltlanmamış. Yıl 1994 ve biz 12 Eylül heyulasının peşimizde olduğundan habersiziz. Evi döşüyoruz. Kardeşim bu eve gelin gelecek. Gelin kardeşimin evi. Her köşesini özene bezene döşedikleri evleri. Emrecan'la da gidip geliyoruz eve,

gözlendiğimizi bilmeden. Sonra bir gün Sondiba, Tuncer'den haber alamadığı için eve gitmeye karar veriyor. Önce Emrecan'ı da beraberinde götürmeyi düşünüyor, sonra vazgeçiyor.

Anahtarıyla kapıyı açıp içeri girdiğinde, evin içinden üzerine izbandut gibi adamlar atlıyor. Kimi boğazını sıkıyor, kimi ağzını tutuyor. Bağıramıyor kardeşim. Bağırmasına bile izin vermeden, saldırıyorlar üzerine. Sonra babalarının eviymiş gibi günlerdir yatıp kalktıkları bu evden, onun evinden alıp götürüyorlar.

Gelin olacak kardeşimin evi, tanımadığı hoyrat adamlara ev sahipliği yapıyor. Beyaz halıları hainliğin, çirkefliğin, hoyratlığın ayak izlerine maruz kalıyor. Sonra... Sonrası malum... Nerededir? Ne yapar? Yakıcı soruların cevapsızlığı...

Götürmüşler gelin olacak kardeşimi. İşkencelere yatırmışlar... Karşısında sevdiği... Gelin olmasına izin vermediler. Günlerce süren işkenceden sonra savcı karşısına çıkıyor kardeşim. "Senin burada ne işin var?" diyor savcı. "Sana isnat edilen bir suç yok." Suçu yok kardeşimin. O sadece gelin olacaktı, izin vermediler. Onu saldılar ama yüreğinin yarısını hapiste bıraktılar.

Kardeşim, bedeni savaştan çıkmış ama ruhu bilenmiş olarak çıkıyor oradan. Vakurla geride bıraktığı sevdiğinin acısını içine gömerek, bunu yaşatanlara inat. Aradan zaman geçiyor. Eve gitmeliyiz. Ama nasıl? Bir cesaret gidiyoruz. Kapıyı açıp içeri giriyoruz. Başka bir mekan artık orası... Bizim evimiz değil. Evde eşyaların çoğu yok. Beğendiklerini alıp götürmüş zoraki misafirler. Mutfak girilmez halde. İzmaritleri topluyoruz. Bulaşıkları yıkıyoruz. Evimiz işgalci güçlerin çizmeleri altındaki vatan toprağı gibi. Tam o duyguyu yaşıyorum. O anda memleketini işgale gelenlere karşı mücadele edenlerin ruh hallerini daha iyi anlıyorum. Evimiz işgal edilmişti.

Bu evden bize artık hayır yok biliyoruz. Konuşmuyoruz. Konuşmadan temizliyoruz. Çıkıyoruz, yaşadıklarımızı birbirimizden saklayarak. Yaşadıklarımıza yeni acılar katarak. Bir daha o eve girmemek üzere kapatıyoruz kapıyı...

Sonrası sekiz yıl sürecek bir hasretin öyküsü. Şimdiyse Ada Deniz'in anne ve babası onlar.

İşte o Rahmanlar, o günden sonra çok değişti. Adı Atalar konulan bir tren istasyonu oldu önce. O eski Kumluk, Kum plajı şimdilerde, yüksek binalara ev sahipliği yapıyor. Rahmanlar, sahil yolunda Dragos'la Koçtaş'ın bulunduğu yer arasında kalan bölge.

Rahmanlarda yaşlanan bir kuşak yok. Çünkü yeni bir semt. Onun tarihinde çok değil, 25 yıl öncesine kadar sahili plaj, minibüs yolu üzeriyse tarla-bostandı.

Mehmet Ali Büklü'nün belediye başkanlığı dönemine denk gelir Rahmanlar'ın parsellenmesi. Tam da o dönem, Almanya'da çalışan Türk işçilerinin artık bir ev ya da arsa alacak kadar para biriktirdikleri dönemdir. Hepsi de Türkiye'ye; memleketlerine dönmek, buralarda yaşama hayalini kurar. İstedikleri şey, biriktirdikleri parayla, Türkiye'de bir ev yapıp dönmektir.

Mehmet Ali Büklü'nün hemşerileri önce buralardan arsa almaya başlar. Sonra Erzincanlıların, Sivaslıların gözdesi olur Rahmanlar. Doğru karardır bugün bakıldığında. Tahmin edilenden daha hızlı gelişir Rahmanlar.

Bu mahallede depremden sonra insanların konaklayabildiği birçok alan varken, şimdi tek bir yer bulmak mümkün değil. Akşamüstü yaptığımız yürüyüşlerimizde Tülin ve Türkan'la bunun farkına varıp bu kadar yapının ne zaman yapıldığını hatırlamaya çalışıyoruz. Hayır, farkında değiliz. O kadar hızlı ürüyorlar ki göz bir zaman sonra ya alışıyor ya da bu betonlaşmayı üzülmemek için görmemeye başlıyor. Ne zaman o boş tarlalar binayla doldu farkında değiliz.

KMP Televizyonu

KMP (Kartal-Maltepe-Pendik) televizyonu, alanında bir ilktir. Radyo furyasının Türkiye'yi baştanbaşa sardığı bir dönemdi 1990'lı yılların başı. Yerel radyoların hayatımıza, önce minibüslerden başlayarak hızlı girdiği zamanlardı.

1993 yılında bu yerel radyo furyasına Kartal'dan da akıllıca bir proje katıldı. Yerel bir televizyon. Türkiye'nin ilk yerel televizyonuydu. 1992 yılının bahar aylarında kuruluşu için start verilmişti. Hasan Aydın, Kemal Kumkumoğlu, Ensar Öğüt ve Asım Beyler'in ortaklıklarıyla kurulmuştu KMP Televizyonu.

Ben de ekibe, o yılın ağustos ayında daha deneme yayınları yapılırken katıldım. Doğrusunu isterseniz daha önce bir örneği olmadığı için bütün işler el yordamıyla yürüyordu. Kimse nasıl bir şey ortaya çıkacağını bilmiyordu. Benim için de televizyonculuk alanındaki ilk denemeydi. Daha önce bir televizyon deneyimim yoktu.

İlk olarak Rahmanlar'da minibüs yolu üzerindeki bir binanın iki dairesi tutularak işe başlandı. Teknik ekipte işi ilk defa burada öğrenecekti. Vericiler yerleştirildi, birkaç kamera ve montaj setiyle işe başlandı.

Tam o sırada Kartal Kültür ve Sanat Festivali de başlamıştı. Geleneksel olarak her yıl yapılan festivalde, birçok etkinlik düzenleniyordu. Sanatçılar konserler veriyor, konferanslar, sergiler düzenleniyordu. Yeni ve yerel bir televizyon için inanılmaz bir olanaktı. Çekimler yapılmaya başlandı. Herkes işine dört elle sarılmıştı. Kameraman olarak kamerayı ellerine alan genç arkadaşlarımızın hiçbiri daha önce, bu işi yapmamıştı. Yaklaşık bir ay boyunca festivalin tüm etkinliklerini çekmek için harıl harıl çalışılıyordu. Bu çekimler aynı zamanda bir okul olarak değerlendiriliyor, herkes bir şeyler öğrenmek için çaba sarf ediyordu.

Tabii bu arada en hoş olanı da devam eden deneme yayınlarında,

Kartal, Maltepe ve Pendik'in sokaklarının çekimlerinin montajsız olarak yayınlanmasıydı. Televizyon büyük ses getirmişti. Herkes bu deneme yayınlarını bile kendi sokağını ve evini belki de kendisini görebilmek için izlemeye başlamıştı.

Sonbahar gelmeden yayına başlamıştık. İşler samimi bir havada gerçekleşiyordu. Çalışma mekânından sonra da, yine Rahmanlar'da minibüs yolu üzerinde, arka tarafı tam da Atalar tren istasyonuna bakan Surlar Apartmanı'ndan bir yer daha tutuldu. Surlar Apartmanı adına uygun inşa edilmiş, dışarıdan bakıldığında gerçekten sur gibi görünen bir yapıdır. Merdivenlerle yukarı çıktıktan sonra dairelere, uzun bir balkon olarak inşa edilmiş bölümden giriliyordu. Deniz manzaralı stüdyomuz olmuştu artık.

Amatör bir ruhla herkes elinden geleni yaparak çalışıyordu. Birçok yerde çalıştım, Kanal D, Tv8, Sabah Gazetesi, Inter Medya'nın ekonomi dergileri gibi. Ama KMP'de yaşadığım sıcak ortamı hiçbir yerde bir daha yaşamadım. Hepimiz birbirimizi, ailelerimizi tanıyorduk. Üstelik haber konusu olan herkesi de neredeyse tanıyorduk. Her şey çok gerçek ve samimiydi.

Televizyon ağırlıklı olarak haber yapıyordu. Haberler doğal olarak yerel yönetim ve halkın sorunlarına odaklıydı. Sokakta su borusu patlayan, suyu akmayan, elektriği kesilen, derneğinin büyümesini, duyulmasını isteyen bizi arar olmuştu. Yerel yönetimler de özellikle seçim zamanı bizden birileri gibi olmuştu. Yerel yolsuzluklarla uğraşmayı da ihmal etmiyorduk. En küçük sorunu olan bize aramaya başlamıştı artık. Hatta "Rozerin Hanım hele bir kamara gönder" günlük esprimiz olmuştu. Bu da uydurulmuş bir söz değildi. Gerçekten de beni arayıp bu üslupla kamera isteyenler çok olmuştu.

Televizyonda yerel haberlerin yanı sıra, çeşitli programlar da yapıyorduk. Ben önceleri sağlık programı yapsam da kısa süre sonra televizyonun haber müdürü olarak işime devam ettim. Üç kamerayla, yarım saat 45 dakikalık bülteni doldurmak hiç de kolay olmuyordu. Montaj setlerinin azlığı da bizi zorluyordu. Çalışkan montajcımız Soner Yüksel harikalar yaratıyordu. Çoğu zaman televizyonda sabahlıyor, sabahları onu terlikleriyle buluyorduk. İşte böyle yoğun çalışma günlerinin birinde, haber montajı yaparken birden Soner; “Kör oldum! Kör oldum!" diye bağırmaya başladı. Yorgunluktan tabii.

Birkaç dakika dinlendikten sonra yine makinelerin başına geçti.

Çok güzel dostluklar da yaşadık o çalışma esnasında. Kardeşim Erdiba da bir süre sanat programı yapmıştı. Teknik ekipteki arkadaşların birçoğu hâlâ televizyonlarda çalışmaya devam ediyor.

Bütün bu güzel çalışma bir yıla yakın sürebildi. 1993 yılının Nisan ayında hükümet yerel radyoları kapatma kararı aldı. Frekans kirliliği gerekçesiyle almıştı bu kararı. Bundan KMP de nasibini aldı. Yerel olması nedeniyle o da kapanacaktı. Ekip olarak kapanmaması için uğraştık. Sesimizi duyurmak için televizyonları ziyarete gittik. Açlık grevi yaptık. Bu süreçte Kartallılardan da büyük destek aldık. Saatler süren canlı yayınlarla televizyonun kapatılmamasının gerektiğini anlatmaya çalıştık.

Hatta televizyonun ekranını karartacağı son gün toplanan kalabalık Kartal merkezinden Rahmanlar'daki televizyon stüdyosunun bulunduğu Surlar Apartmanı'na kadar yürüdü. Surlar Apartmanı'nın balkonundan Hasan Aydın kalabalığa bir de konuşma yapmıştı.

Ama olmadı. Televizyon kapandı. Sonra yeniden açıldı ama eski günlerine bir daha geri dönemedi. Kısa bir deneme sürecinden sonra frekansı Tv8'e devredildi. Bu arada televizyonun kurucu ortaklarından Hasan Aydın ve Kemal Kumkumoğlu geçtiğimiz dönem Cumhuriyet Halk Partisi'nden milletvekili olarak Meclis'e gittiler. Diğer ortak Ensar Ögüt ise yine aynı partiden şimdi Meclis'te milletvekili olarak görev yapıyor.

Adnan Kahveci ve Uğur Mumcu

Neyzen Tevfik Caddesi üzerinde bulunan Nizam Evleri'nin hemen bitimindeki evler geçmişte, maddi durumu iyi olanların ikamet yeriydi. Arkadaşım Handan'ın ağabeyinin evi de buradaydı. Biz özellikle 1980'li yıllarda burada çok zaman geçirdik. Bir kaza sonucu eşi ve kızıyla birlikte hayatını kaybeden Adnan Kahveci de bu evlerden birinde, ilk binadaydı. Handanların evindeyken eşi ve çocuklarıyla birlikte çokça görmüştük Adnan Kahveci'yi. Selamlaşmanın ötesinde tanışmamız sonraki yıllarda olacaktı.

KMP televizyonun açıldığı 1992 yılında Adnan Kahveci'yle tanışacaktım. Önce televizyona gelmişti. Sıcak ve alçakgönüllü biriydi. Nedense televizyonda çalışan arkadaşlar ona sosyal demokrat olmayı daha çok yakıştırmışlardı. Hatta bunu yüzüne de söylemişlerdi. Adnan Kahveci'yle sık sık görüştük o dönemde. Bir gün evinde buluşup birlikte televizyona gidecektik. Tren yolunun üst tarafında yine yeni inşa edilen binalardan birine Deniz Apartmanı'na uğramak istedi. Birlikte yürüyerek gittik. Bina yeniydi ve daha birkaç daire oturulur hale getirilmişti. Karikatürist Can Barslan'ın evi buradaydı. Kahveciyle birlikte Barslan'a gittik. Barslan bize bazı çalışmalarını gösterdi. ne konuştuklarını hatırlamıyorum. Sonra da Rahmanlar'da bulunan televizyonun yolunu tuttuk.

Kahveci'yle görüşmelerimiz hep bu çerçevede gitmedi tabii. Onunla gerçekleştirdiğim bir röportajda Uğur Mumcu hakkında bazı iddialarda bulunmuştu. Bunun üzerine Ankara'dan Uğur Mumcu'yu aramış, Kahveci'nin iddialarını kendisine iletmiş ve röportaj yapmak istediğimi söylemiştim. Mumcu kabul etmişti görüşmeyi. Aralık ayında İstanbul'a geleceğini ve o zaman görüşebileceğimizi söyledi.

1992 yılının Aralık ayının son günlerinden biriydi. Çok yağmur yağıyordu. Mumcu'yla Ali Sirmen'in Cihangir'de bulunan evinde görüşecektik. O gün Emin Maltepe'yle birlikte gidecektik röportaja. Emin Ağabey'in kırık dökük bir arabası vardı. O yağmurlu günde yağmur adeta üzerimize yağmıştı yol boyunca. Sanıyorum saat iki civarında vardık Sirmen'in evine. Kapıyı Ali Sirmen açtı. Mumcu'nun arka odadan önce sesini duydum. Oraya yöneldim. Uğur Mumcu'yu ilk

kez görüyordum. İlk ve son kez olacaktı bu.

Söyleşiye başlamadan önce Kahveci'nin iddialarını bir kez daha hatırlattım ve söyleşiye başladık. Çok kızmıştı Mumcu. Tek tek sorulara cevap verdikten sonra; "Adnan Kahveci, Adnan Kahveci seninle her konuda, Kartal meydanında, Kartal istasyonunda, Kartal sahilinde nerede istersen tartışmaya varım. Hodri meydan" diyerek söyleşiyi bitirmişti.

Biz döndük ve söyleşiyi yayımladık. Bu arada Adnan Kahveci, Uğur Mumcu'nun düello teklifini kabul etmişti. Şimdi ikisini buluşturmak için bir yer ve zaman belirleyecektik. Ama olmadı.

Olmadı; çünkü önce Uğur Mumcu'yu karlı bir kış gününde Ankara'da Karlı Sokak'taki evinin önünde, arabasına konan bombanın patlaması sonucu suikasta kurban verecektik, tarih 24 Ocak 1993'ü gösterirken.

Sonra... Sonrası malum. Günlerce küçük oğluma, ninni yerine Selda Bağcan'ın "Uğurlar Olsun" ağıtını söyledim.

Bir pazar sabahıydı
Ankara kar altında
Zemheri ayazıydı
Yaz güneşi koynunda
Ucuz can pazarıydı
Kalemim düştü kana
Zalimler pusudaydı
Bedenim paramparça

Çevirdim anahtarı
Apansız bir ölüme
Şarapnel parçaları
Saplandı ciğerime
Ucuz can pazarıydı
Kan doldu gözlerime
İsimsiz korkuları

Katmadım yüreğime
Bembeyaz doğruları
Yaşadım ölümüne

Uğur'lar olsun Uğur'lar olsun
Hüzünlü bulutlar yoldaşın olsun
Bir keskin kalem, bir kırık gözlük
Yürekli yiğitlere hatıran olsun...

Sonra da Adnan Kahveci göçüp gidecekti aramızdan. Uğur Mumcu'nun ölümünün üzerenden 11 gün geçmişti daha. 5 Şubat 1993 tarihinde de Adnan Kahveci, eşi Füsun ve kızları Aslıhan'la birlikte Bolu/Gerede yakınlarında geçirdikleri bir trafik kazası sonucu ayrılacaklardı bu dünyadan. Geride küçük oğulları Cihan'ı yapayalnız bırakarak. Ölümlerinden sonra da gördüm Cihan'ı.

Onlar hiçbir zaman Kartal meydanında bir araya gelmediler. Gelemediler.

Neyzen Tevfik Caddesi

1989 yılında evlendikten sonra bir yıl Acıbadem'de oturduk. 1990 yılının aralık ayında da Kartal'a taşındık. Hiç aklımızda yokken hem de. Eşimin de benim de işyerlerimiz Cağaloğlu'ndaydı. Üstelik ben hamileydim. Acıbadem'de oturduğumuz evden taşınmaya karar vermiştik. Yeni bir ev arıyorduk. Her hafta sonu olduğu gibi o hafta sonu da Kartal'a gelmiştik. Uzunkaya Pasajı'ndaki mağazamızda otururken, yeni evlenen arkadaşlarımız da geldi. Ev aradığımızı duyunca çok güzel bir evde oturduklarını ve evin alt katının da boş olduğunu söylediler. Israrları üzerine evlerine gittik. Evden içeri girmemizle birlikte, deniz ve adaların adeta ayaklarımızın altında olduğunu fark ettik. Yola aldırmadan evi tutmaya karar verdik.

Bir aralık günü yine evim bir kamyonun kasasında yol alıyorduk. Böylece Kartal, Neyzen Tevfik Caddesi'ndeki Yılmaz Apartmanı'nda on yıl sürecek ikametimiz başlamış oldu. Müthiş bir evdi. Ermeniler tarafından yapılmıştı. Hemen önünde SSK kampı bulunuyordu. Yazın burası tatile gelenlerin denize girdiği yerdi. Kampla evimizin bahçesi bitişikti. Denizin, Adalar'ın manzarası ve hele hele akşamları güneşin batışının yarattığı manzara doyumsuzdu.

Kordonboyu Mahallesi, Neyzen Tevfik Caddesi'nin iki tarafına sıralanmış evlerin bulunduğu semttir. Tren yolunun deniz tarafındaki kısmında kalır. Neyzen Tevfik Caddesi'nin üzerindeki evimizin giriş tarafı da Kartal Merkez Mezarlığı'na bakıyordu.

Yılmaz Apartmanı'nın girişi Kartal Merkez Mezarlığı'na bakıyordu dedik ya; mezarlık deyince "aman" demeyin. İstanbul'u gezerken dikkat edin, sadece mezarlık ve askeri bölgeler yeşil kalmıştır. Bu iki yere dokunulmuyor. En azından Kartal merkezdeki bu mezarlığa dokunulmamış. Çavuşoğlu'na çıkarken tren altgeçidini geçtikten hemen sonra sağa dönüşte yer alan yokuş, eskiden Ermeni mezarlığıymış. Yine Çırçır Caddesi'nin biraz üst kısmının da geçmişte mezarlık alan olduğunu biliyoruz. Ama neyse ki daha merkezdeki bu mezarlığı sıra gelmemiş. Evimizin karşısındaki bu mezarlık dışarıdan bakıldığında, çam ağaçlanın yarattığı bir koruluk gibidir. Yemyeşildir. Adalara gittiğimizde bile oradan bakarken, Kartal'ın yegâne yeşil

görünen alanı bu mezarlıktır. Üstelik Neyzen Tevfik de burada yatmaktadır.

Yılmaz Apartmanı Kartal'a doğru gidildiğinde üzerinde bulunduğu caddenin adı Neyzen Tevfik'tir. Bu cadde tren yoluyla deniz arasındadır. Sahil Yolu yapıldıktan sonra tren ve Sahil Yolu arasında kaldı. Kartal'ın ünlü Dokuz Palmiye'leri bu cadde üzerindedir. Palmiyelerden sonra daha önce Nizam Plajı'nın olduğu yerde şimdi 10 bloktan oluşan Nizam Evleri inşa edildi. Tamamı da kısa sürede ikamet sahiplerine kavuştu.

Oğlum bir yaşına gelmiş ve bende yeniden çalışmaya karar vermiştim. Cazibe Hanım aracılığıyla Fatma abla oğluma bakacaktı artık. Bu komşuluk ilişkilerimiz için de yeni bir dönemdi. Apartmanda oturan birçok aile ile görüşür olmuştuk. Çocuklar evin geniş ve yeşil bahçesinde koşturuyor, oyunlar oynuyorlardı. Onlar oyunlar oynarken biz de çardakta çaylarımızı yudumluyorduk. Fatma ablanın yaptığı "peksimetler"in eşlik ettiği sohbetler, nefes alma molaları olmuştu benim için.

Dokuz Palmiye

Dokuz Palmiye semtimizde o güne kadar yapılan en büyük ve en lüks siteydi. Evimizin hemen yanında başlamıştı inşaat. Daha önceleri iki büyük dolum tesisi bulunuyordu bu alanda. Deniz doldurulduktan sonra bile uç kısmı hâlâ duran iskele bağlıydı bu alana. Deniz yoluyla gelen benzin dolu gemiler bu iskeleye yanaşıyor ve yüklerini dev petrol dolum tesisine boşaltılıyordu.

Sanıyorum 1990'lı yılların başında bu iki dev bidon görünümündeki dolum tesisleri kaldırıldı oradan. İskele deniz doldurulup sahil yolu yapılıncaya kadar bize yoldaşlık yaptı. Tahtadan yapılmış her an çökecekmiş hissi veren iskelenin ucuna kadar gider, kendimizi denizin ortasındaymış gibi hissederdik. Derme çatma o iskele, zaten bir sayfiye evi olarak inşa edilen evimizin manzarasına daha bir değer katıyordu. O görüntü uzaktan antik bir kent havasını bize ulaştırmaya yetiyordu.

Sahil yolunun doldurulmasıyla önce iskelemizi yitirmiştik. Derken 1995 sonbaharında da evimizin yan tarafında Neyzen Tevfik Caddesi üzerinde, tren yolu ve deniz arasında bulunan o güzelim alanda inşaat başladı. Öyle böyle bir inşaat değil. Tam dokuz büyük blok dikilecekti bu alana.

Arkasında kalan birçok evin deniz manzarasını kapatacak, anlamsız evler haline gelmesine sebep olacaktı Dokuz Palmiye. Site o güne kadar Kartallıların alışık olmadığı lükse sahip olacaktı. Fiyatları yüksekti. Kartallıların oturabilecekleri konutlar değildi bu yüzden. "Kim gelip Kartal'da bir eve bu kadar para yatırır" dememize kalmadı, daireler birer birer satıldı ve site 1998 tarihinde bitirildi.

Dokuz Palmiye, konumu itibariyle Adalar karşısına düşen Kartal sahil mevkiinde yer alıyordu. Toplam 9 bloktan oluşuyordu. Her Blok, 1 teras, 2 stüdyo, 25 normal daire olmak üzere 9 blokta toplam 252 daire bulunuyordu. Sahip olduğu özellikleri itibarıyla Kartallıların ulaşamayacağı fiyatlara sahip olsalar da bu sahilde yükselmeyi başardılar. Dokuz Palmiyeler sonrasında geleni gideni değişti Neyzen Tevfik Caddesi'nin. Artık son model lüks arabalı, cipli komşularımız

olmuştu. Ama biz sadece onların arabalarını görebiliyorduk. Dokuz Palmiye'nin İstanbul ilk rezidanslarından olduğu da söylenir.

Neyzen Tevfik

Mey'de Bektaşi göründüm, ney'de oldum
Mevlevi, Meşrebim Mollâ-yi Rûmî, mezhebim Bektaşi'dir.

Kordonboyu Mahallesi'nin denize paralel Rahmanlar'a kadar devam eden uzun bir caddesi vardır. Bu caddenin Rahmanlar'dan Kartal'a gelirken, tren üst geçidine kadar olan bölümü Tekel Caddesi'dir.

Yıllarca oturduğumuz Yılmaz Apartmanı'ndan başlayarak Kartal'a kadar devam eden bölümünün adı da Neyzen Tevfik Caddesi'dir. Neyzen Tevfik'in mezarı da sınır olan Yılmaz Apartmanı'nın tam karşısında bulunan Kartal Merkez Mezarlığı'ndadır.

Bu caddenin adının Neyzen Tevfik olması çok eskilere dayanır. Fakat Kartal'ın Yakacık yolu çıkışında yer alan meydana Neyzen Tevfik adının verilmesi yenidir. Burada bulunan heykeli de (estetik olarak eleştirilse de) yenidir. Neyzen Tevfik'in, adı bir caddeye, bir meydana verilmiş ve heykeli dikilmiştir. Kartallı Neyzen Tevfik'i sevmiştir.

Neyzen Tevfik'in Kartal'la doğrudan ilişkisi yoktur. Kartal'da hiç yaşamaz. Yaşadığı, gidip geldiği yer Pendik'tir. Şefik Kolaylı da Pendik'te oturur, Kolaylı Apartmanı da Pendik'tedir. İstiklal Savaşı'ndan sonra Şefik Kolaylı Pendik Bakteriyolojihanesi'ne müdür olarak atanır. Bakteriyolog Ahmet Şefik Kolaylı, ağabeyi Neyzen Tevfik'e onun anılarına ve eserlerine büyük önem verir.

Neyzen Tevfik'in çocukluğu Bodrum'da ailesi ile beraber geçer. 24 Mart 1879'da Bodrum'da doğar. 28 Ocak 1953'de İstanbul'da ölür. Babasının görevde bulunduğu Urla kasabasında amatör bir neyzenden nota ve usul bilgileri öğrenerek başlar ney çalışmalarına. Kendi kendine ilerletir. İzmir İdadisi'ne girdiyse de bitirmeden ayrılır. Bu arada yine kendi kendine Farsça öğrenir. İzmir Mevlevihanesi'ne girer. Daha sonra İstanbul'a yerleşerek Galata ve Kasımpaşa mevlevihanelerine devam eder. 1902'de Bektaşi tarikatından nasip alarak Bektaşi dervişi olur. Bir yandan da şiirle ilgilenir. Eşref'le ve

Mehmet Akif'le tanışır ve şiir konusunda her ikisinden de etkilenir. 1908'den sonra bir süre Mısır'da bulunur ve 1913'te İstanbul'a döner.

Neyzen Tevfik genellikle toplum kurallarına uymayan bir yaşam sürer. Sazını bir geçim kapısı haline getirmemek için direnmiş, yalnızca içinden geldiği zaman ney üflemişti. Neyzenliğini geliştirmek kaygısı duymadan, sanat değeri kalıcı bir müzikçi olmak için uğraşmadan yaşamıştı. Neyzenliğinin yanı sıra adını yergi ve taşlamalarıyla da duyurmuştur. Kimi eleştirmenlere göre bu türün Nefî ve Eşref'ten sonra üçüncü önemli temsilcisi sayılır. Ününün yaygınlaşmasında halk tarafından çok sevilmesinin de çok büyük payı vardır. Ancak oldukça eski bir dil kullanması nedeniyle güç anlaşılan ve biçimsel açıdan yetersiz kalan bu şiirleri pek kalıcı olmamıştı. Yergilerini genellikle siyasal ve dinsel baskıya, çıkarcılığa yöneltmiş, toplumdaki tüm haksızlıkları çekinmeden dile getirmiştir.

Kime sordumsa seni, doğru cevap vermediler;
Kimi hırsız, kimi alçak, kimi deyyus! dediler...
Künyeni almak için, partiye ettim telefon,
"Bizdeki kayda göre, şimdi o meb'us!" dediler...

Paraya pula, giyime kuşama hiç değer vermez Neyzen Tevfik. Bu nedenle de hayatı boyunca hiç parası olmaz.

Yedi yaşındayken, Muğlalı Kel Mülâzım Hüseyin Ağa Müfrezesi'nin kent çarşısında, eşkıyaların kesik başlarını halka göstermelerine tanıklık eder. Belleğinden silemediği bu görüntü, hayatı boyunca sıkıntısını yaşayacağı sara nöbetlerinin tetikleyicisi olur. Neyzen Tevfik bu olayı şöyle aktarır:

"Okula yeni başlamıştım, bir akşam paydos olmuş, ben babamla beraber eve gitmek üzere yola koyulmuştum. Tam çarşı hizalarına geldiğimiz sırada uzaktan gelen davul, zurna sesleriyle durakladık. Ben daha o yaşta musikinin tutkunu, çılgınca düşkünüydüm. Babamı elinden çekerek çalgı seslerinin geldiği tarafa doğru adeta sürüklüyordum. Nihayet alayın ucu Köşkiçi Meydanı'nda göründü. Biraz daha yaklaşınca zurna ve lavtaların ahengine tempo tutan davul tokmakları sanki hep birden kafama inmeye başlamıştı. Yaklaşan kalabalığın ellerinde on, on beş sırık, sınıkların ucunda da kesik insan

kafaları vardı.

Gözlerim dehşetle yuvalarından fırlamış ve ben çığlığı basmıştım. Şaşıran babam, güya o feci manzarayı bana daha fazla göstermemek için önünde durduğumuz demirci dükkânının içine dalıvermişti. Oysa olan olmuş ve çocuk ruhumda müthiş bir kasırga kopmuştu. Eve, dinmeyen titremeler içinde getirildim ve birçok korku ilaçlarından geçirildim. Fakat yazık ki bilincimin bir burcu göçmüş, akıl tahtamın bir çivisi demirci dükkânında düşüp kaybolmuştu."

Tevfik, toplumun kurallarının dışında bir yaşam sürdürmüştü. Paranın onun için bir önemi yoktu. İslam'ın yozlaştırılmasına ve anti Atatürk deyişlerine sinirlenir ve hazır cevaplılığıyla dinin yozlaştırılmasına cevap verirdi. Neyzenliği içinden geldiği gibiydi. Çalıp, ardından maddi beklentileri olmazdı. 1927 yılında sara nöbetleri ve alkol yüzünden artık sık sık gideceği, Toptaşı Tımarhanesi ve Zeynep Kâmil Hastanesi'nde tedavi görmeye başlar. 40'lı yıllarda doktoru olduğu kadar dostları da olan Mazhar Osman ve Rahmi Duman'ın aracılığı ve valiliğin oluruyla Bakırköy Akıl Hastanesi'nin 21 numaralı koğuşu ona ayrılır. İstediği zaman gider, yatar, dinlenir ve çıkar gider.

Tevfik, içkiye olan ilgisiyle de bilinmektedir. İçki, hayat biçiminin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu konuda bir anısı şöyle aktarılır: Bir arkadaşı, Tevfik'i meyhaneden çıkarken görmüştür. Eski bir dostu olarak sitem edip ona çıkışmak ister.

"Vallahi Tevfik Efendi, seni meyhaneden çıkarken görmek, beni son derece üzdü."

Neyzen Tevfik cevap verir;

"Hemen geri döneyim öyleyse!"

Tevfik'in Atatürk'e sevgisi o denli büyükmüş ki; onun ölümünden sonra günlerce evden çıkmamış.

Neyzen Tevfik yalnız kaleme aldığı şiirleriyle değil fıkralarıyla da bilinir. İşte onlardan bir de "Hamam Sefası"dır.

"Bir gün Neyzen arkadaşı çaycı Hacı ile İbrahim Paşa Hamamı'na gitmişlerdi. Keyif bu ya, hamamda âlem yapma arzusuna kapıldılar. Yani hamamda rakı içmek, birkaç gün ardı ardına demlenmek istediler. İki dost ufak bir damacanaya o devrin çok meşhur rakılarından olan ve Büyükada'daki manastırda bir papazın çektiği rakıdan -ki o yıllarda buna "papazın düzü" derlerdi- doldurttular. Bardak, kadeh, fincan alma lüzumunu görmediler. Hamam tasları ne güne duruyor? Rakıyı da kurnalardan birine döktüler, başına geçip taslarla içmeye başladılar.

Neyzen çaldı, Hacı okudu. Hacı okudu, Neyzen çaldı. Böylece günü geçirdiler. Rakı tükenince getirttiler. Üçüncü gün peştamalları da attılar. Çırılçıplak, ney çalarak, okuyarak, şiir söyleyerek günü geçirdiler. Hamamın sıcaklığı da onları bol bol terletiyor ve bu yüzden içki tutmuyor, adamakıllı sarhoş olamıyorlardı.

Ne yapmalı?

Neyzen hemen kararını verdi, sırtına bir peştamal alarak sokağa fırladı. Direklerarası'ndaki Sokrat Eczanesine koşarak büyük bir şişe eter aldı. Hamama dönünce eteri, rakıyı kurnaya döker. Başlarlar içmeye...

Taslar çoktan kurnanın dibinde, rakının içinde, kim çıkaracak? Esasen tasa ne hacet var, beygir gibi eğilip içmek dururken?

Eğilip lakır lakır içerler... Bu cümbüş dört gün sürer. Nasıl oluyorsa, iki kafadar Âdem, Havva, Şeytan ve Cennet hakkında bir bahse, bir münakaşaya giriyorlar.

İki çıplak Âdem'in cennette nasıl gezdiğini, elbisesinin, donunun olup olmadığını konuşuyorlar. Ve nihayet Âdem'in de cennette kendileri gibi çıplak yaşadığına hükmederler.

Mademki Âdem babamız çıplak gezerdi, onlar niçin gezmesin? "Gezerim, gezemezsin" derken Neyzen fırlayarak "Ben gezerim, iste Şehzadebaşı'na gidiyorum!" diyerek hamamın kapısından sokağa uğruyor.

Neyzen'in çıkamayacağına inanan Hacı, belki gizlenmiştir düşüncesiyle Neyzen'in peşinden -kontrol kaygısıyla- çıkıyor. Fakat Neyzen'in sokağa çıktığını öğrenince, o da fırlıyor.

Neyzen önde Hacı arkada, ikisi de çıplak, sakallar uzamış Şehzadebaşı'na kadar geliyorlar."

1930'larda İstanbul Belediyesi'nin bağladığı yardım aylığını saymazsak Neyzen'in hiçbir düzenli geliri olmaz. Neyzen Tevfik'in yaşamı 28 Ocak 1953'te son bulur. Cenaze namazı Beşiktaş'ta Sinan Paşa Camisi'nde kılınır. Caminin avlusundan taşan kalabalık; ana caddeleri, kahveleri, yolun karşısında ki Barbaros Bulvarı'nı doldurur. Memurların, profesörlerin, ileri gelenlerin yanı sıra kılıklarına çeki düzen vermeye çalışmış sarhoşlar, sokak serserileri ve bin bir çeşit insan bir arada uğurlarlar Neyzen'i bilinmeyene.

Safahad'de Kartal

Kartal'la ilgili Mehmet Akif Ersoy'un da bir şiir bulunur. Bir zamanlar Kartal'da güreşler yapılırmış. O güreşleri izlemeye gelenler arasında Mehmet Akif Ersoy da bulunmuş "Safahad"de yer alan şiirinde yapılan güreşleri resmederken, insan manzaralarını da etkili bir anlatımla aktarır.

İşte o şiir:

- Sorma, Kartal'da idim ben de bu Çarşamba günü.
- Dediler: "Kurna'da dünden beri var köy düğünü;
Hoşlanırsan, hadi, olmaz mı?..."
"Pekâlâ, gideriz; Hem biraz kır görürüz hem de güreş seyrederiz."
Keşke, gitmem demiş olsaydım... İlahi, o ne hal,
O nasıl maskara dernekti ki tarifi muhal.
Topu kırk elli kadar köylü serilmiş bayıra,
Bakıyor harmanın altındaki otsuz çayıra.
Bet beniz sapsarı biçarelerin hepsinde;
Ne olur bir kişi olsun görebilsem zinde!
Şiş karın sıska çocuklar gibi, kollar sarkık;
Arka yusyumru, göğüs çökmüş, omuzlar kalkık.
Gözlerin busbulanık rengi, kapaklar şiş şiş;
Yüz buruşmuş, uzamış, cephe daralmış, gitmiş
Gezecek yerde o avare nazarlar dalıyor;
Serilip düştü mü bir noktaya, kaldırması zor!
Sıtmadan boynu bükülmüş de o dimdik Türk'ün,

Düşünüp durmada öksüz gibi küskün küskün.
Gövde teşrihlere dönmüş, o bacaklar değnek;
Daha yaş yirmi iken eller, ayaklar titrek.
Öyle seksenlik adamlar aramak pek yanlış;
Kırk onun ömrüne son merhale olmuş kalmış.
Değişik sanki o arslan gibi ırkın torunu!
Bense İslâm'ın o gürbüz, o civan unsurunu,
Kocamaz, derdim, asırlarca, sorulsaydı eğer!...
Ne çabuk elden, ayaktan düşecekmiş o meğer!...

Çimento Fabrikası

Yunus Çimento fabrikası 1927'de kurulur. Belçika ve Fransız çimento şirketleri, Almanya'daki iş ortaklarıyla birlikte Türkiye'de çimento alanında yatırım yapmak ister. Ankara'da yaşamakta olan Samsun Milletvekili Nusrat Sadullah Bey, İstanbul'daki Belçika Bankası'nın Müdürü Alfred Pelagrino, Kopenhag'da yaşamakta olan Mühendis Pol Larsen, Brüksel'de bulunan Jorj Hanekâr bu ortaklığa katılmayı kabul ederler. Türkiye'de yaptıkları araştırmalardan sonra, Kartal ile Pendik arasında deniz kenarındaki yeri fabrikanın kurulması için uygun bulurlar.

1929 yılına gelindiğinde fabrika kurulmuştur. O tarihlerde, her dakika yunus balıklarının selamladığı bomboş bir sahile sahip olması nedeniyle Belçikalı ortaklar, logo olarak "yunus" balığını önerirler. Bu logo o kadar beğenilir ki, zaman içinde, fabrikanın adı "Yunus Çimento" olarak anılmaya başlar.

Çimento fabrikasının kuruluşundan sonra fabrikada çalışacak işçilerin barınak sorunu ortaya çıkar. Dönemin yönetimi E-5 karayolu üzerindeki arazilerde işçilerin ev yapmalarına göz yumar. Böylece Kartal bölgesinde ilk gecekondulaşma başlar. Daha sonraki yıllarda Kartal yavaş yavaş bu tür yerleşime de açılacaktır.

Fabrika, 1990 yılına kadar çimento üretir. Gelişmeyle birlikte fabrikanın yakın yöreleri yerleşim haline gelir. Bundan sonra da fabrika bacalarından şehre boşalan çimento sorun olmaya başlar. Böyle olunca da 1990 yılında fabrikanın yıkım kararı verilir.

Ben de gazetecilik yaptığım yıllarında fabrikanın, yerleşim yerlerinin havasını solunmaz hale getirdiği için kaldırılmasını sağlamak amacıyla haber yapmıştım. Halk da büyük tepki gösterdi. Tepkiler işe yaradı ve fabrika o alandan kaldırıldı. Yıkılan fabrikanın, silo olarak kullanılan iki binası yıkılmamış olarak duruyor. Bu iki binanın ne olacağı konusunda çeşitli rivayetler olsa da, kimse ne yapılacağı konusunda kesin bilgi sahibi değil. Bir zamanlar buranın lokanta olarak hizmet vereceği söylentisi yayılmıştı. Ama şu anda sadece nostaljik bir

görünüm sağlamakla yetiniyor.

Son yıllarda Çimento fabrikasının önündeki sahilden E-5 karayolu üzerindeki Kartal köprüsüne kadar olan bölge "kentsel dönüşüm" alanı olarak tasarlanmış ve Irak asıllı ABD vatandaşı dünyaca ünlü mimar Zaha Hadid'in projesi uygulanmak istenmişti.

Ankara Caddesi

Ankara Caddesi nam-ı diğer Bankalar Caddesi bizim aile tarihimizde de önemli bir yer tutar. İlk mağazamız Uzunkaya Çarşısı'ndaydı. Ama 2005 yılında bir atak yapma zamanı gelmiş, Ahmet, Ferda, Umut ve Deniz yeni bir yer açma kararı vermişlerdi. Nihai kararı Ahmet verip, Ankara yani Bankalar Caddesi'nde bulunan beş katlı bir binayı tutar. Umut'un Üsküdar Caddesi'nde bulunan küçük yeri de orada devam edecekti. Yeni bir dönem demekti bu bizim için de.

Artık levhalarda da Doğan Spor yazacaktı. Bina tadilattan geçirilmiş, dekorasyon işleri de tamamlamıştı. Taşındıktan sonra bir müşteri yoğunluğu tahmin edilmişti, ama tahmin edilenin üzerinde bir ilgi görmüştü Doğan Spor Bankalar Caddesi'ndeki yeni yerinde. Yorgunluktan bitap düşen bizimkiler, yeni elemanlarla talebe cevap vererek o günden bugüne kadar bu mekânda çalışmaya devam ediyorlar. Umut'un küçük yeri de geçtiğimiz yaz yine aynı caddedeki küçük yerini kapatıp büyük bir binayı komple kiralayıp işlerine orada devam ediyor.

Ankara Caddesi, Kartal Meydanı'ndan Pendik yönünde bulunan sahile paralel caddedir. Caddenin en önemli özelliğiyse trafiğe kapalı olması. Tıpkı Beyoğlu'nun İstiklal Caddesi gibi burası da sonradan trafiğe kapatılmıştı.

Trafiğe kapalı bu cadde, aynı zamanda hemen her bankanın şubesinin de bulunduğu caddedir. Bu itibarla da Kartal'da gün boyu insan yoğunluğunun en çok yaşandığı caddedir. Yani Kartal'ın kalbiydi. Çokça işyerinin yanı sıra Emniyet Müdürlüğü'nün trafik şubesi de bu cadde üzerinde bulunuyor.

Ankara Caddesi'ni sağlı sollu ıhlamur ve çınar ağaçlarının süslediği yıllar çok geride kaldı. Bir zamanlar bülbüller, sakalar ötermiş bu ağaçların dallarında. Ve yine eskiden Ankara Caddesi'nin olduğu yer, Merkez Mahalle olarak anılırmış. Aradan geçen zaman bu ismi Aşağı Mahalle yapar. Fakat ahalili Aşağı Mahalle isminden hoşlanmaz. Hatta bir aşağılama içerdiği de düşünüyor. Bu yüzden de Belediye Meclisi

mahallenin adını Kordonboyu olarak değiştirir.

Kızılay Bulvarı

Kartal'ın merkezine Kadıköy yönünden gelindiğinde, minibüs yolu üzerindeki mezarlığı geçtikten sonra bir dörtyol ağzı bulunur. Buranın adı "Toprakyol"dur. Toprakyol'dan sola, yukarıya doğru büyük bir cadde uzanır. Buranın adı Kızılay Bulvarı'dır.

Adını bu bulvarda bulunan Kızılay'dan alır. Kartal Kızılay'ı bugün Kartallılara sağlık hizmeti veren en önemli kuruluşlardan biri olmayı başarmıştır. 1990'lı yılların başında binasını restore ettirmiş, temiz ve sağlıklı bir ortamda hizmet vermeye başlamıştı. Yalnız binanın temizliği değil, genel hizmet anlayışı da değişmiş, bir anda insanların ilgisini çekmişti. Her gün artan hastalarına birçok hastaneye oranla kaliteli hizmet vermeyi sürdürmüştü.

Kartal Kızılay'ı şimdi yeni binasını inşa ediyor. Bu süre içinde de binanın arka tarafından yer alan geçici yerinde hizmet veriyor. Kartal Kızılay Kan İstasyonu'da yine burada hizmet vermektedir.

Kartal Verem Savaş Derneği de yine bu bulvar üzerindeki yerlerini alıyor. Bulvar üzerindeki sağlık merkezleri nedeniyle, cadde üzerinde çok sayıda eczane de bulunuyor.

İlk İki Katlı Otobüs

Kartal, İstanbul merkezine uzak bir semt. Ulaşım için birçok yol var ama her yol uzun. Trenle Haydarpaşa'ya, minibüs dolmuşla Kadıköy'e, belediye otobüsleriyle Kadıköy, Üsküdar, Mecidiyeköy, Beşiktaş'a ulaşmak mümkün. Tek araçla Şişli, Mecidiyeköy veya Beşiktaş'a ulaşmak büyük kolaylık tabii. Türkiye'de toplu taşıma deyince akıllara haklı olarak belediye otobüsleri gelir. Ama her gün balık istifi en az bir saat süren yolculuk yapmakta her yiğidin harcı değildir.

Kartal Belediyesi 1980'lı yılların sonuna denk gelen önemli bir atılım yaptı. Türkiye'de ilk kez iki katlı otobüsleri devreye soktu. Üstelik bu otobüsler Kartal-Şişli hattında ekspres olarak çalışmaya başladı. Büyük bir gelişmeydi hepimiz için. Otobüse binip, oturup, üstelik normalden daha hızlı Mecidiyeköy'e, Şişli'ye ulaşabiliyorduk. O dönemde yollarda arzı endam eden bu otobüsler herkesin dikkatini de çekmeyi başarmıştı. Ben özellikle Mecidiyeköy'de çalıştığım dönemlerde çok kullandım bu otobüsleri.

İşte bu ünlü otobüslerin en az onlar kadar ünlü bir de şoförü vardı; Leyla Ağaçkoparan. 1992 yılında KMP (Kartal Maltepe Pendik) televizyonunda çalışırken Leyla Hanım'la röportaj yapmıştım. Pendik'te oturuyordu. Önce evinde sonra da otobüste çekim yapmıştık. O direksiyon sallarken, kamera onu izleyiciye ulaştırmıştı.

Leyla Ağaçkoparan'ın anlattığına göre, Türkiye'nin ilk kadın minibüs, otobüs, TIR, ambulans, çöp kamyonu, taksi, çekici şoförüydü.

İlk işi, öğrenci servisi şoförlüğüymüş. Hemen ardından, Adapazan-Topkapı hattında 302 Mercedes otobüsle yolcu taşımış. Kadın olduğu için ağır vasıta ehliyeti sınavında caydırma-yıldırma politikası uygulanmış ona. Çok zorluk çekmiş ama sonunda kendini ve ağır vasıta ehliyetini resmi kuruluşlara kabul ettirmiş.

Sonra şehirlerarası yolcu taşıyan otobüs firmalarına terfi eder. Çoğunlukla "reklam amaçlı" iş verildiğini bilse de severek taşır

yolcusunu. Leyla Alaton ve Leyla Navaro'yla sempozyumlara konuşmacı olarak katılır. Sonra uluslararası yollara çıkar. TIR'ıyla Hollanda'dan İspanya ve Portekiz'e dondurulmuş gıda taşır.

Beş yılıysa Kartal Belediyesi'nde şoför kadrosunda geçer. O sadece iki katlı otobüslere şoförlük yapmaz, sağlık otobüsü, çöp kamyonu, çekici, tanker, ambulans ve yolcu otobüsü şoförlüğü de yapar. Kartal-Şişli arasında servis veren iki katlı otobüsleri, Hollanda'dan o getirir Türkiye'ye. Leyla Hanım Kartal'a ve Kartal-Şişli otobüs hattına yakışan bir şoför diye düşünüyorum. Hiç birimizin araba kullanmaya cesaret etmediği o yıllarda hepimize hem örnek hem de öncü oldu.

Eczacıbaşı İlk Okulu

Siyah beyaz önlüklü çocuklar görmeye alışık olduğumuz bir zamanda, sokaklarda mor önlüklü minikler görmeye başlamıştık. Mor önlük ve eflatun yaka. Eczacıbaşı İlkokulu önce Kartallıların dikkatini böyle çekmişti. Çok geçmeden Türkiye'nin ve dünyanın dikkatini de çekeceklerdi. Bu okulun folklor ekibi, oynadığı halk oyunlarıyla katıldığı yarışmada dünya birincisi olmuştu. Milliyet'in Türkiye'de düzenlediği halk oyunları yarışmalarında da yine birincilikler getirmeyi başarmıştı Eczacıbaşılı minikler.

Semtimizde herkes artık bir şekilde çocuğunu bu okulda okutmanın yollarını arıyordu. Eğitim düzeyi konusunda bir fikir yürütmem doğru olmaz, çünkü o zaman da bu konuda bilgim yoktu, şimdi de. Bununla kimsenin ilgilendiğini de sanmıyorum. Ama reklam işe yaramış ve okul, çocuklarının iyi eğitim almasını isteyenlerin akınına uğramıştı. Bu dönemde Pendik ve Dragos'tan da öğrencileri olmuştu Eczacıbaşı'nın.

1992 yılında 19 Mayıs törenleri için orta ikinci sınıfta okuyan erkek öğrencilerine turuncu tayt giydirmiş, Kartal'ı turlattırmışlardı. Sonra da Kartal Stadı'nda giydiklerinden utanan bu çocuklara gösteri yaptırılmıştı. Turuncu taytlı erkek öğrenciler yine Kartallılar için gündem maddesi olmuştu.

Eczacıbaşı bir zamanlar merkezde birçok kamu binasının bulunduğu alanın ortasında yer alıyordu. Hükümet Konağı ve askerlik şubesinin bulunduğu alan, tren istasyonun hemen altındaydı. Spor salonunun okul binası içinde olduğu ender okullardandı Eczacıbaşı. Alt katlarına mahzen havası verilmiş, kocaman bahçesi olan bir okuldu. 1999 depreminde hasar gördü ve bir süre sonra yıkıldı. Bina yıkılıp yerine otopark yapıldı. Şimdi teneffüslerde bahçesinde bağırıp oyunlar oynayan, koşuşturan çocukların cıvıltılı seslerinin yerini araba homurtuları ve egzoz kokulanı aldı.

Bina yıkıldıktan sonra öğrenciler geçici olarak bazı okullarda kendilerine ayrılan sınıflarda eğitimine devam etti. Bu süre içinde İlçe

Milli Eğitim Müdürlüğü, Eczacıbaşı Holding'in yetkililerıyle görüşüp, gösterecekleri bir yere yeni okul yaptırıp, yaptıramayacaklarını sorar. Eczacıbaşı'ndan olumlu cevap alan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü beklemeye koyulur. Lakin aradan geçen sürede Eczacıbaşı'nın fikri değiştir ve okul yaptırmamaya karar verir. Bunun üzerine İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, okulu Hüseyin Ağırman Endüstri Meslek Lisesi'nin arkasındaki araziye yapmaya karar verir. Ama bu kez okulun adı değişir; Teğmen Burak Evirgen İlköğretim Okulu olur. Ama ne yazık ki eski özelliklerini de şöhretini de kaybeder.

Kartal, başbakan ve birçok bakan çocuğunu okutan okulu da sınırlarında barındırır. Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi Rahmanlar'ın üst kısmında bulunur. Yine bine yakın öğrenciye eğitim veren özel İstek Uluğbey Lisesi de semtimizdedir. Daha sonra bu okul bünyesinde bir fen lisesi de açıldı. Oğlum Emrecan 4. Sınıftan itibaren bu okulda okudu ve İstek Uluğbey Fen Lisesi'nden mezun oldu. Ailemizin 3 küçük ferdi, yeğenlerim Ekin, Güney ve Kuzey de bu okulda eğitimlerini sürdürüyorlar. Küçük Rüzgâr da sırasını bekliyor.

Dragos

Kartal ve Maltepe arasında, denizden 107 metre yükseklikte bulunan Dragos Tepesi, daha çok yazlık amacıyla kullanılan villalar semtidir ilçemizde.

Yeşillik, fundalık; özellikle ilkbaharda sapsarı açan katırtırnakları ve kekiğiyle bilinen; bir zamanlar sahile yer yer dik kayalıklarla inen ve önünde pırıl pırıl beyaz kumlu bir denizin uzandığı bu tepe, 1940'ların sonlarına kadar bomboşmuş. Tepe manzarası ve mehtabıyla meşhurmuş. Hâlâ öyle.

1947'de CHP ileri gelenlerinin hazine arazisi olan tepenin güneydoğu yamaçlarını alarak parsellemesi ve burada lüks villalar inşa ettirmeleriyle başlar yapılaşma. Durum 1960'lardan sonra çoğalarak devam eder. Asıl değişme 1992'de sahil yolunun açılmasıyla başladı. Sahil yolu yalıları, köşkleri denizden ayırdı. Sırtlara doğru tırmanan binalarsa tepede betonlaşmanın ilk işaretlerini vermeye başladı. Zamanla doğal plajlar ve çevre kirliliği nedeniyle denize girme imkânı yok oldu doğal olarak.

Soğanlık

Lale devrine adını veren, endamı ve büyüleyen görüntüsüyle gönüllere taht kuran lalenin soğanı soğanlıkta yetişirmiş zamanında. Soğanlık da adını bu lale soğanlarının yetiştiği yer olmasından dolayı alır. Lale devrinde Hollanda'ya satılan lalelerin soğanları burada yetişirmiş. Çünkü burası dünyanın başka hiçbir yerinde rastlanmayan kendine özgü bir kuzey rüzgârına sahiptir. İşte bu rüzgârıyla ünlü Kartal Soğanlık'ta yetişen lale soğanı dünyanın başka hiçbir yerinde yetişemezmiş.

Soğanlık'ın özelliği bununla da kalmaz. Bugün Marmara denizinin yelken sporuna en uygun yeri, yine Soğanlık'ın bu özel rüzgârı sayesindedir. Soğanlık'tan denize doğru esen bu rüzgar, sahilde bulunan Tekel binasının oradan iki adanın ortasına doğru eser. Büyükada ve Heybeliada arasındaki bu boşluktan esen rüzgâr bu alanı yelken için bulunmaz bir alan haline getirir. Tam da dediğimiz noktada Kartal'ın Dragos'a yakın sahilinde Belediye'nin Yelken Yaz Okulu bulunuyor. İstanbul'da yelken severlerin yelken açmak için geldikleri yegane yerdir burası.

Ayrıca Soğanlık, eskiden Kartal için önemli bir ziraat bölgesiymiş. Burası kuzey rüzgârlarına açık olduğu için, ilkbahar, yaz ve sonbahar mevsimlerinde ekilen tarım ürünlerinden büyük verim sağlanırmış zamanında. Toprağın oluşumu ve bölgenin vadiye karşı duruşu özellikle soğan gibi yumru gövdeli bitkilerin yetişmesine büyük olanak sağlamış.

Burada birkaç tarihi çeşme, bir hamam ve birçok sivil anıt bulunmaktadır. Bölgenin kuzeyinde yer alan ve Aydos Tepesi'nin yakınında yer alan Yakacık ve Ayazma bölgeleri, tarihi evler ve av köşkleriyle meşhurdur.

Soğanlık, bugünse Kartal ilçesinin mezarlık hizmetlerinin yapıldığı yer. En azından benim Soğanlık'la ilgim öyle oldu. Kayınvalidemin ölümünden sonra kayınpederimle birlikte oradan mezarın tapusunu almıştık. Bir de Soğanlık'ta bulunan İSKİ binası nedeniyle Kartallılara

bu işleri için Soğanlık'a gitmek bir zorunluluk.

Batuhan Sokak ve Yeni Dönem

Tren ve Minibüs yolu paralel olarak devam eder ve ortadan ikiye böler Rahmanlar'ı. Alt kısmının ve tren istasyonunun adı Atalar oldu şimdilerde. Sahil tarafı biraz daha Kartal'da yaşayanların tercih ettiği bölümdür. Doktorların, öğretmenlerin, oturduğu bir semt. Tren yolunun üst kısmıysa, yurtdışında çalışanların konut alanıdır. Binalarını yapıp kiraya vermişlerdir. Aradan bunca yıl geçti hâlâ binalar yapılıyor. Hâlâ Rahmanlar'ın çoğu sokağında inşaatlar devam ediyor.

Rahmanlar dendiğinde akılda kalan bir de caddesi vardır. Semtinin adını alan Rahmanlar Caddesi genişliğiyle şaşırtır insanı. İstanbul'un herhangi bir yerinde, mahalle arasında böyle büyük bir cadde var mi bilmiyorum.

1999 depremi bizi Neyzen Tevfik Caddesi'ndeki Yılmaz Apartmanı'nda yakalamıştı. Çocukluğumda iki deprem yaşamıştım. 1966 Varto depreminde Bingöl'ün Karlıova'ya bağlı Çiftlik köyündeydik. Evimiz yıkıldı. Derme çatma barakalar yapıldı yerine.

1971 Bingöl depremi de bizi vurmuştu. Deprem korkusunu hep içimizde taşıdık. Ben özellikle oğlumun doğumundan sonra sık sık, "deprem olursa ne yaparım" diye düşünür olmuştum. Korktuğum olmuş ve depreme hem de yine yıkıcı depreme yakalanmıştık; bu kez İstanbul Kartal'da. Depremden sonra kardeşim Ferda da oğlumun doğumundan sonra her gece ayakkabılarını hemen giyip çıkacak şekilde bıraktığını anlatacaktı. O da herhangi bir depremde bir an önce Emrecan'a ulaşmanın planlarını yaparmış meğer...

O günden sonra oğlum artık oturduğumuz binadan korkar olmuştu. Eve girmek istemiyordu. Başka bir ev aramaya başladık. Yeni yapılan, daha güvenli olduğuna inandığımız evi Rahmanlar Batuhan Sokak'ta bulduk.

Yine bir kamyonun kasasındaki eşyalarla yola koyulduk. Ama bu kez

yakına taşınacaktık. Tuttuğumuz evin tam karşısında kardeşim Erdiba'nın, bir sokak yukarıda da kardeşim Ahmet'in evi vardı.

Batuhan Sokak'taki Elif Apartmanı'nın ikinci katına yerleşmemiz, deprem korkusunu azaltmıştı. Fakat yerini başka bir korku alacaktı çok geçmeden. Kayınvalidem Dilek'in hastalığı başlayacaktı. Doktorlanın koyduğu teşhisten sonra günlerimiz artık hastane kapılarında geçecekti. Şairin dediği gibi "her ölüm erken ölümdür." Dilek annem için gerçekten erkendi. Hastalığı bir yıla yakın sürdü. Bu süre içinde deliler gibi kitap okudu. Cumhuriyet gazetesi o günlerde her hafta gazeteyle birlikte kitap veriyordu. Gazetenin verdiği bütün kitapları takip etti. Hepsini de okudu. Son okuduğu kitap Kiraze'yi bitiremeden göçtü bu dünyadan güzel gözlü Dilek annem. Şimdi Kiraze onun kaldığı yerden katlayıp bıraktığı, bir daha okumaya kimsenin gönlünün elvermediği şekilde duruyor kütüphanemde.

Batuhan Sokak'taki bu ev bizi azalttı. Hem de öyle bir azalttı ki... Üç kişilik bir aile olarak taşındık oraya. Sonra Dilek annemin hastalığıyla birlikte kayınpederim ve Disa'nın da bize katılmasıyla hastalıkla baş etmeye çalıştık. Baş edemedik. Hastalık bizi yendi. Hem de öyle yendi ki; darmadağın etti bizi. 18 Ocak 2001 tarihinde kaybettik onu. Dilek annemin cenazesi çıktı o evden. Kısa bir süre sonra da ayrılıklar. Oğlumla ben artık iki kişilik bir aile olarak hayatımıza devam edecektik. Mekânların suçu var mıdır bilmiyorum. Ama o evin duvarlarında o kadar çok resim, o kadar çok ses bıraktık ki....

Surp Nişan Ermeni Gregoryan Kilisesi

Kilise, Soğanlık Caddesi üzerinde yer alır. Eskilerin anlattığına göre, bir zamanlar Adalar'dan ayin için akın akın buraya gelinirmiş. İskeleye yanaşan vapurlardan inenler ibadet için bu kiliseye, sonra da yine aynı vapurla Adalar'a dönerlermiş. Kilisenin bulunduğu yer önceleri bir Ermeni mahallesiymiş.

Papazı Derder (Der) Baba bu ayinleri yönetirmiş. 16. yüzyıl sonlarında yapılan kilise, Madur (Küçük Kilise) olarak bilinirmiş. 1776'da yıkılarak ek okul binasıyla birlikte tekrar inşa edilmiş. 1812 yılında Düzciyan ailesi kiliseyi yenilemiş. 1857 yılına gelindiğinde tekrar yıkılmış ve bugünkü taş bina yapılmış.

Beraberindeki okulsa, öğrencisi kalmadığı için 1936 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na devredildi.

Kilisenin arkasında yer alan Ahmet Şimşek Koleji'nin bulunduğu alan, kolejin yapıldığı tarihe kadar içinde büyük kuyusu da olan bir bostandı. Bu kuyular o yıllarda birçok ailenin acılar yaşamasına da neden oluyordu. Oyun oynarken kaybolan ve bir süre sonra kuyulara düştüğü anlaşılan çocukların cansız bedenleri çıkarılırdı sık sık o kuyulardan.

Biraz üst kısmında yer alan Karlıktepe'den yukarı çıkılamazmış, çünkü çakalların uluma sesleri gelirmiş. Kilise'nin Maltepe yönünde kalan yanı, şimdiki pazarın kurulduğu alanlarsa mezarlıkmış. Kaymakam konutu yapıldığında da mezarlar oradan taşınmış.

Kilisenin karşısında yer alan yatırın yeri eskiden burası değilmiş. Yatır Üsküdar Caddesi üzerinde bulunan ve istasyona inen merdivenlerin bulunduğu yerdeymiş. Şimdi Halk Evi'nin altındaysa küçük evlerle, birinden acı diğerinden tatlı su akan iki çeşme bulunurmuş.

Maarifi Tekkesi-Maarifi Sultan Camisi

Rifailiğin Maarifi kolunu kuran Şeyh Seyyid Mehmed Maarifi tarafından kurulur. Günümüzde varlığını Maarifi Sultan Camisi olarak sürdüren tekkenin 1234-1818'de yapıldığına dair bazı kayıtlar bulunuyor. Zaten tevhidhane binasının mimari özellikleri de bu tarihlerde yapıldığını destekler nitelikte. Ama Şeyh Mehmed Maarifi'nin 1785 civarında Mısır'dan İstanbul'a geldiği ve tekkesini kurduğu rivayet edilir.

Birçok tarikat yapısının tarihçesinde görüldüğü gibi, burada da şeyh efendinin, başlangıçta yaşadığı evi tekke gibi kullandığı, daha sonra ayni yere tam teşekküllü bir tarikat tesisi inşa edildiği tahmin ediliyor. 1808'de tahta geçen 2. Mahmud'un Şeyh Mehmed Maarifî tekkesine yakınlık gösterdiği, zaman zaman yardımlarda bulunduğu da biliniyor.

Rifailiğin piri Seyyid Ahmed Rifai'nin neslinden geldiği tahmin edilen "Fethü'l Maarif' lakabıyla tanınan Şeyh Mehmed Maarifi'nin tasavvufi şiirleri bulunuyor. Şeyh Mehmed Maarifi, Rifailiğin Maarifi kolunu kurmuş, hayatının sonuna kadar bu yeni kolu âsitanesi ve pir makamı olan tekkesinde irşat faaliyetinde bulunmuş ve tekkenin türbesine gömülmüştür.

Rifailik, İstanbul'da pek yaygın değilmiş. Kartal'daki âsitane dışında Kasımpaşa'daki iki zaviyede faaliyet gösteriyormuş Maarif kolu. Vak'a-i Hayriye'den sonra tarikatları lağvedilen, tekkeleri kapatılan ya da yıktırılan ve sıkı bir takibata maruz kalan Bektaşîlerin bir kısmının Rifai kisvesine bürünmesi sonucunda ortaya çıktığı bile ileri sürülmüş zamanında.

Ancak tekkenin Vak'a-i Hayriye'den önce kurulması bu iddiayı yalanlıyor. Aslında bütün Rifailerde mevcut olan, Ehl-i beyte ve On İki İmam'a bağlılığın Maarifi kolunda muhtemelen kolun mensuplarıyla Bektaşilik arasında belirli bir yakınlık kurulmasına bu tür iddiaların ortaya atılmasına neden olur. Tevhidhanenin tasarımında on iki

sayısının kullanılması da bu ihtimali kuvvetlendiriyor.

Kartal'ın güney sınırında, Kartal-Pendik yolu üzerindeki meskûn alanların uzağında inşa edilen ve yakın zamana kadar çevresi bostanlarla kaplı olan Maarifi Tekkesi günümüzde oldukça yoğun bir yerleşim bölgesi durumunda. Tekkenin yerinde, daha önce, Orhan Gazi döneminin derviş ve gazilerinden Kartal Baba'nın makamının bulunduğu anlatılır. Tevhidhane arsanın batısında, Ankara Caddesi üzerinde yer alıyor. Kuzeyindeyse türbeyle küçük hazire bulunur. Ortadan kalkmış diğer bölümlerin durumuysa bilinemiyor.

Ampir üslubunun özelliklerini yansıtan tevhidhane ve türbe binalarında herhangi bir süslemeye rastlanmaz. Maarifi Tekkesi'nin mimari açıdan en ilginç yönü; tevhidhanede ayin alanının yuvarlak planlı olarak tasarlanması ve on iki adet sütunla kuşatılmış olmasıdır. On İki İmam'a bağlanan aynı sembolik düzenleme, Rifai tarikatinin on iki terkli (dilimli) tacında görüldüğü gibi, Bektaşiliğe ilişkin hemen her türlü tarikat eşyasında olduğu gibi Merdivenköy'deki Şahkulu Sultan Tekkesi'nin meydan evinin tasarımında da görülür.

2. Mahmud'un Maarifi'ye olan hayranlığını anlatmak için rivayet edilen şu hikâyeyi de anlatmadan geçemeyeceğim. 2. Mahmut Maarifi'nin hizmetlerinden çok memnundur ve onu ödüllendirmek ister. Bunun için de huzuruna çağırır. Huzurdaki Maarifi'ye sorar; "Dile benden ne dilersen." Maarifi; "Sağlığınız padişahım" der. Padişah ısrar eder. Kendisini mutlaka ödüllendirmek istemektedir.

Israr üzerine Maarifi; "Bir post padişahım" der ve huzurdan ayrılır. Padişah ne istediğini, bir postla ne kast ettiğini anlayamaz ve ulemayı toplar. Maarifi'nin "post"la ne kast ettiğini bulmalarını ister.

Epeyce düşünen ulema sonunda Padişah'ın karşısına çıkıp, Maarifi'nin ne istediğini bulduklarını söylerler. Ve şöyle aktarırlar; "Padişahim, Maarifi post istemekle şunu kast etmiştir: Bir koyun postunu alın ve bir makasla ince ip haline getirecek şekilde kesin. Sonra da elde ettiğiniz o iple çevresini dolandırdığınız yer kadar bana toprak verin demek istedi" derler. Padişahın da aklına yatar.

Söylendiğine göre Padişah bunun üzerine bugün Maarifi Sultan Camisi'nin üzerinde bulunduğu araziyi Maarifi'ye bağışlar. Maarifi de o arazi üzerine tekkesini inşa eder. Bugün caminin yer aldığı o daracık yer değildir tabii verilen. Daha büyüktür ve sahile kadar iner. Sonraları bu kadar küçülür.

Maarifi tekkesi (bugünkü adıyla Maarifi Sultan Camisi) önümüzdeki günlerde yayımlanacak olan Kartal Ansiklopedisi'nin bir bölümünde şöyle anlatılıyor; "Erkeklere mahsus zemin kat mahfilinin sınırında, sütunların arasında yer alan korkuluklarla kadınlara ayrılan fevkani mahfilde, aynı şekilde sütunların arasına yerleştirilen kafesler ortadan kalkmış. Zemin katta, kuzey duvarının ekseninde sepetkulpu biçiminde bir kemere sahip olan giriş, güney duvarının ekseninde yuvarlak kemerli ve yarım daire planlı mihrap yer alır. Bu katta Güney ve Kuzey duvarlarında ikişer, batı ve doğu duvarlarında üçer, üst kattaysa her duvarda ikişer pencere açılmış, bütün bu açıklıklar sepetkulpu biçiminde kemerlerle taçlandırılmış. Kadınlara ait fevkani mahfilin, doğu cephesine açılan bağımsız bir girişi bulunur.

Dış görünümü ile tek katlı bir meskeni andıran türbe kâgir duvarlı ve çatılı, basit bir yapı. Küçük bir mihrapla donatılmış ve sepetkulpu biçiminde kemerleri olan toplam sekiz adet pencereyle aydınlatılmış. Bulunan türbede tekkenin dört postnişini, ayrıca ikinci postnişin Şeyh A Sabit Efendi'nin eşi Enise Hanım, kızı Şerife Hadiye Hanım ve oğlu Şeyh Seyyid Ahmed-i Sayyâd gömülü. Türbenin hemen yanındaki küçük hazirede tekkenin bazı mensuplarına ait kabirler yer alır.

Tekkenin, ortadan kalkmış olan bölümlerinin, konumları gibi mimari özellikleri de tespit edilememekte, ancak padişahlardan, tekkenin zengin mensuplarından ve Evkaf Nezareti'nden gelen yardımlar sayesinde mutfağın bir imaret ölçeğinde faaliyet gösterdiği şeyh dairesinin, büyük taş merdivenli geniş kapısı üzerinde 'Âsitane-i Maarifiyye' yazılı bir kitabenin bulunduğu bilinmektedir."

Büyük Adliye Sarayı

Kartal Adliyesi eskiden Kartal merkezinde bulunan sahile sıfır binada yer alıyordu. Hükümet Konağı olarak hala hizmet veren binanın fiziki yapısı çoğalan davalara cevap veremeyince geçici çözümler aranmaya başlandı.

Adliye şimdilik, Cevizli'deki apartmandan bozma yerinde hizmet veriyor. Adliye gibi nüfus müdürlüğünün bazı bölümleri de Cevizli'de minibüs yolu üzerinde yer alan, birçoğu barakadan bozma görünümlü yerlerinde hizmet veriyor. Devlet işlerinin bir kısmıysa Hükümet Konağı'nın deniz manzaralı binasında yürütülüyor.

Dünyanın en büyük adalet sarayının yapımıysa Cevizli'nin E-5 Karayolu üzerinde kalan kısmında devam ediyor. Anadolu Yakası Adalet Sarayı için ülke çapında bir proje yarışması düzenlendi ve seçici heyet tarafından mimar B. Haldun Erdoğan'ın projesi uygun bulundu. Anadolu Yakası Adalet Sarayı 270 milyon liraya mal olacak. 122 bin 650 metrekare alan üzerine kurulacak. Toplam kapalı alanı 340 bin metrekare olacak. Kadıköy, Kartal, Beykoz, Pendik, Üsküdar, Tuzla, Sultanbeyli adliyeleri buraya toplanacak.

2007 yılında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan tarafından temeli atılan yapının 2010 yılında tamamlanması öngörülüyordu. Ama beklendiği gibi olmadı. Şu anda inşaat ve çevre düzenlemesi devam ediyor. Dünyanın en büyük adliyesi bittiğinde, Anadolu yakasında yer alan adliyelerin bina yönünden sıkıntıları da bitecek. Hâkim ve savcıların da çalışma ortamları rahatlayacak.

Yeni sarayın içinde baro başkanlığı, avukat bekleme-dinlenme yerleri, postane, banka şubeleri, nüfus memurluğu, iki büyük ve bir küçük kafeterya, bir adet 500 kişilik ve iki adet 75 kişilik konferans salonu, yemekhane, kütüphane, kreş, lostra, kuaför salonu, jimnastik salonu, fitness salonu ve sağlık ünitesi gibi mekânlar yer alacak. 2 bin 700 araçlık otoparkı bulunacak.

Kartal ve Maltepe arasında D-100 karayolu üzerinde yapımı süren Adliye Sarayı'nın, trafik üzerinde olumsuz etkisi olacağı kesin. Şu ana kadar bununla ilgili bir çalışma görünmüyor.

Adliye Sarayı'nın yer aldığı Cevizli Tamirhane Mahallesi, Kartal ilçesinin en batısında yer alıyor. Aynı zamanda Tekel Fabrikası ve lojmanlarıyla meşhur bir mahalledir. D-100 karayoluyla şehirlerarası, minibüs yoluyla da diğer ilçe ve mahallelere bağlanır. Yakında metro istasyonuna kavuşacak. İstanbul Halk Ekmek Fabrikası, Kartal Dr. Lütfi Kırdar Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Koşuyolu Kalp ve Damar Hastanesi, Diktaş İplik fabrikası, Meteoroloji İstanbul Bölge Müdürlüğü, İller Bankası 1. Bölge Müdürlüğü ve Kartal Adliyesi bu mahallede bulunmaktadır.

Ünlülerin Cezaevi Kartal

Kartal, en ünlü soyguncuları, banka hortumcularını, uyuşturucu baronlarını ve mafya babalarını ağırlayan cezaeviyle de çokça adı duyulan bir ilçe. Anlayacağınız güzel semtimin elit cezaevinde birçok ünlü "loca" kapmayı başarmış. Bu nedenle Kartal Özel Tip Kapalı Cezaevi, "çete" ve "banka" soruşturmalarında tutuklanan pek çok ünlü kişiye "ev sahipliği" yapmış ve yapmaktadır.

Yakacık'ta bulunan cezaevinin "ünlü sanıklar"ı arasında ilk sırayı, bankacılar alıyor. İstanbul DGM'nin yürüttüğü soruşturma ve açılan davalar kapsamında tutuklanan Etibank'ın eski sahibi Dinç Bilgin, Yurtbank'ın eski sahibi Ali Avni Balkaner ve Sümerbank'ın eski sahibi Hayyam Garipoğlu'nun mekânı bu cezaevi olmuştu.

Etibank soruşturması ve Şişli Cumhuriyet Başsavcılığı'nca yürütülen naylon fatura soruşturmasıyla ilgili ABD'den sınır dışı edildikten sonra hakkındaki gıyabi tutuklama kararları vicahiye çevrilen eski bakan, Interbank'ın eski sahibi Cavit Çağlar da Kartal Cezaevi'ndeki yerini almıştı.

Cezaevine son olarak Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devredilen Egebank'ın Ankara'da tutuklu olan eski sahibi Yahya Murat Demirel ile Cenajans Grey Reklamcılık Şirketi'nin eski sahibi Nail Keçili'nin de aralarında bulunduğu dokuz kişi de bu cezaevini görenlerden. Tutuklanıp da Kartal Özel Kapalı Tip Cezaevi'nde kalmayan tek banka sahibi ise Bank Ekspres'in eski sahibi Korkmaz Yiğit oldu.

Esenyurt Belediye Başkanı Gürbüz Çapan ve 2 kardeşi de Kartal Özel Tip Kapalı Cezaevi'nde kalanlardan.

Gebze Belediye Başkanı Ahmet Penbegüllü de, bu cezaevinin 2. tutuklu belediye başkanı oldu.

Tabii yalnız bunlar değil, kamuoyunun yakından tanıdığı başka

"ünlüler" de bu cezaevinde kaldılar. Italya'dan Türkiye'ye iade edilen Mehmet Ali Ağca, Ukrayna'dan Türkiye'ye iade edilen organize suç örgütü elebaşı Ayvaz Korkmaz, Nesim Malki cinayetinin azmettiricisi olduğu öne sürülen "zeytin kralı" Erol Evcil, "Matador Operasyonu" sanığı uluslararası uyuşturucu kaçakçısı Urfi Çetinkaya, "Banker Bako" lakabıyla tanınan Baki Cengiz Aygün, İstanbul DGM'ce idam cezasına çarptırılan yasadışı İBDA/C örgütünün elebaşı Salih İzzet Erdiş, Ortaköy'de genç bir kızı Şeytan'a kurban etmek için öldürdükleri gerekçesiyle hüküm giyen Ömer Çelik ve Engin Arslan ile 13 kişinin ölümüyle sonuçlanan Mavi Çarşı katliamının sanıkları da bu cezaevini ikamet bilenlerden.

Fransa'dan Türkiye'ye şartlı olarak iade edilen organize suç örgütü elebaşı Alaattin Çakıcı da, bir süre Kartal Cezaevi'nden kaldıktan sonra Kandıra F Tipi Cezaevi'ne nakledildi.

Karagümrük çetesi elebaşı "Nuriş" lakaplı Nuri Ergin ve kardeşi Vedat Ergin de, sık sık gündeme geldikleri Kartal Cezaevi günlerinin ardından Uşak Cezaevi'ne, oradan da Kırklareli Cezaevi'ne gönderildiler. Bulgaristan'dan ülkeye iade edilince Kartal Cezaevi'ne konulan organize suç örgütü elebaşı Kürşat Yılmaz da, daha sonra Eskişehir Cezaevi'ne nakledildi.

Kamuoyunda "Adnan Hoca" olara bilinen ve "Haksız menfaat sağlamak amacıyla çete oluşturmak" suçundan hakkında İstanbul DGM'de dava açılan Adnan Oktar ve müridi Fırat Develioğlu da, bir süre Kartal Cezaevi'nde kaldıktan sonra tahliye oldu.

Swissotel'i işgal ederek içerideki müşterileri yaklaşık 12 saat süreyle rehin tutan Muhammed Emin Tokcan ve 12 arkadaşı da, İstanbul DGM'ce tutuklanmalarının ardından Kartal Cezaevi'ne konuldular.

Akaryakıt kaçakçılığı ve usulsüz kimyevi madde ithaline ilişkin jandarmanın yürüttüğü "Beyaz Benzin Operasyonu"nda adı geçen Kocaeli eski Emniyet Müdürü Erdinç Sarıalp de, İstanbul DGM'ce tutuklanınca Kartal Özel Tip Kapalı Cezaevi'ndeki "ünlüler grubu"na dahil oldu.

Ekolojik Pazar

Hayatımızın vazgeçilmez diyaloglarından oldu GDO'lu ürünler. Kanserin en önemli sağlık sorunu olarak hepimizin baş gündem maddesi olmasıyla, beslenmemiz de bizi daha meşgul eder oldu. İstanbul Ekolojik Pazar, Kartal Belediyesi ve Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin işbirliğinden doğan bir çalışma. Pazar alanı, Kartal merkezdeki Belediye hizmet binasıyla, Kartal tren istasyonu arasında bulunuyor. Tren, deniz otobüsüyle, sahil yolu ve çevre bağlantı yollarıyla ulaşımın kolay olduğu ekolojik pazara araçlarıyla gelenler, pazarın yanındaki otoparktan da yararlanabiliyorlar.

Eski Eczacıbaşı İlköğretim Okulu'nun bulunduğu geniş alanda açılan 197 tezgâhın bulunduğu Organik Pazar Kartallıların yeni ilgi alanlarından.

Anadolu yakasının ilk ve tek ekolojik pazarı olma özelliği taşıyan, sağlıklı bir alışveriş ve çekim merkezi olarak tasarlanan ekolojik pazarda, meyve ve sebzelerin yanı sıra, sertifikalı pamuk, makarna, ekmek, bakliyat, şampuan, temizlik ve tekstilden oluşan birçok ekolojik ürün bulunuyor. Geniş bir ürün yelpazesine sahip pazar, yaklaşık bir dönüm yarı kapalı alana kuruluyor. Toplam 200 adet stanttan alışveriş yapma imkânı sağlıyor. Ayrıca Ekolojik Pazar alanına kurulan ve içinde ısıtma ve soğutma sistemi bulunan dev çadırdaysa, yıl boyunca ekolojiyle ilgili toplantılar, yaşam atölyeleri, sanat etkinlikleri ve konserler gerçekleştirilebiliyor.

Ekolojik Pazar'a alışveriş için Kartallıların yanı sıra, İstanbul'un değişik semtlerinden ve Anadolu'nun değişik kentlerinden gelenlerin sayısı gün geçtikçe artıyor.

Hıfzı Topuz'un Kartal'ı

Hıfzı Topuz, Elveda Afrika Hoşça Kal Paris kitabına Kartal'daki anılarıyla başlar. 5 yaşındadır ve aktardığı -belki de ilk hatırladığı- anısı sünnet düğünüdür. Hıfzı Topuz 1923 doğumlu olduğuna göre, 1928 yılının Kartal'ını şöyle anlatıyor:

"Bütün köşk halkı, annem, babam, büyükannemler, bahçıvan, Kürt Mahmut Ağa, Fetanet Dadı, konu komşu herkes o sabah evden kaçmış olan ağabeylerim Muzaffer'le Gazanfer'in peşine düşmüşlerdi.

Muzaffer Ağabeyim 15 yaşında, Gazanfer 11, Zahir 7, ben de 5 yaşındayım. O gün sünnet olacağız. 15 yaşında çocuk sünnet edilir mi? 'Hepsi birden sünnet olsunlar' dendikçe, sünnet ertelenmiş.

Sözünü ettiğim köşk 1920'li, 30'lu yıllarda Kartal'da çarşıya 4-5 km uzaklıkta bir sırtta, 70 dönümlük bir arazinin içindeydi. Çam ağaçları, vişne bahçeleri ve bağlarla çevriliydi. Uzaktan denizi ve Büyükada'nın yarısını görürdü. Babam orasını 1916'da almıştı. Bağları ve vişneleri kendi dikmiş, gevenlerle kaplı boş araziyi de buğday tarlalarına dönüştürmüştü.

Karşıki sırtta Rumlardan kalan üç ev Mübadele'de Drama'dan gelen göçmenlere verilmişti. Onlara 'muhacirler' derdik. Her üç evde de süt ya da tereyağı satarak geçinen, ufak bostanlarında domates, fasulye, patlıcan, biber yetiştiren, ekmeklerini kendileri yapan, eli açık, iyi kalpli, temiz ve yoksul göçmen aileleri yaşıyordu. Büyük kızları bize gündeliğe, vişne toplamaya ya da çapaya geliyor, küçükler de ilkokula gidiyorlardı. Hasat mevsiminde en büyük eğlencemiz, İsmail Ağalara giderek evin yanı başındaki harman yerinde düvene binmekti. Tarlalardan toplanan buğdaylar saplarıyla harman yerine serilir, düven denilen, altına çakmaktaşları çakılmış bir araç da ekinlerin üzerinde at ya da bir çift öküzle çekilirdi. Düvenin taşları ekinleri kesmeye ve buğday tanelerini başaklardan ayırmaya yarardı. Düvenini ekinleri daha iyi kesmesi için üzerinde ağırlık bulunması gerekirdi. O yüzden de çocukların düvene binmesi hiç yadırganmadı. Öküzlere üvendire denen ucu çivili bir değnekle vurur ve çok eğlenirdik. Bu işe

düven sürmek ya da düven dövmek denirdi.

Geniş toprakları olan çiftçiler harman kaldırma işini Çingenelere yaptırırlardı. Harman yerlerinin yakınlarında Çingene çadırları kurulur, onlar da kadın erkek, çoluk çocuk bu işi elbirliğiyle yapar, öküz yerine at kullanırlardı. Geniş arazisi olmayan köylülerse harmanı kendileri kaldırırlardı. İsmail Ağa ancak iki tarlalı köylülerdendi.

Düven dönerken İsmail Ağa'nın eşi Fatma Hanım da bahçedeki fırında ekmek pişirirdi. Burnumuza mis gibi ekmek kokusu gelir, harman yerinde büsbütün karnımız acıkırdı. Harman bittiği zaman da Fatma Hanım kara köy ekmeklerini sıcak sıcak fırından çeker, üzerine tereyağı sürerek bize ikram ederdi. O sıcak kara ekmeğin üzerinde eriyen tereyağının tadı yıllarca damağımda kaldı.

İsmail Ağa Türkçeyi bütün Rumeliler gibi konuşur, bana "İvzo" ya da "Ivzı" derdi. Onun kullandığı sözlerden şunlar aklımda kaldı: "Bakın hele kızanlara" (çocuklara), "Te be çığırıyorum" (çağırıyorum), "A be çocuk"...

İsmail Ağa tütününü kendi sarar, fitilli çakmağıyla yakardı. Biz de yıllanmış ağaçların diplerinde o kav (bir çeşit mantar) toplardık. İsmail Ağa'yı öz amcamızı gibi severdik.

Onların altındaki evlerin birinde Haşim'lerin ailesi otururdu. Ötekinde de Haşim'in babası. Onlar da Drama göçmeniydi. Babasına "Dede" derdik. Konuşmayı pek sevmezdi. Eşine de "Dudu Kadın" denirdi, bize gündeliğe gelir, vişne ve bamya toplardı. Elleri kösele gibiydi ve çatlak içindeydi. O da bana "Fiskı" derdi. Zahir'e "Zayir". Evine her gittiğimizde bize bir çanak ayran ikram ederdi."

Hıfzı Topuz anılarında eski Kartal'ın tüm hatlarını çiziyor. Ev yaşantısı, harmanıyla bildiğimiz Anadolu kasabalarından farkı yoktur o günlerde. Komşularla ilişkiler de öyle. Yine ondan okuyalım. Çiftliğin sağ yanında da, büyük bir zeytinliğin içinde Ebülhüda'nın köşkü ve Şeyh Mehmet Ebülhüda denen falcının hikayesi:

"Çiftliğin sağ yanında da büyük bir zeytinlik içinde Ebülhüda'nın köşkü vardı.

Kimdi bu Ebülhüda? Biz ona yetişmedik. Şeyh Mehmet Ebülhüda denen falcının Kuzey Afrika ülkelerinin birinden gelip Saray'a yerleştiği ve Abdülhamit'i çok etkilediği anlatılır. Yıllar sonra bu adamın kimliğini araştırdım. Ebülhüda 15 yaşında Tunus'ta ya da Cezayir'de tayfa olarak bir gemiye girmiş, Beyrut'a gitmiş. Oradan da Bağdat'a geçmiş. Bir Arap şeyhi bu genci çok beğenmiş ve geminin kaptanına "Bu oğlanı bana bırak, bir yılda onu aydınlatayım. Göreceksin bu genç Osmanlı padişahının çok beğendiği biri olacaktır" demiş. Kaptan da Ebülhüda'yı şeyhe bırakmış. Şeyh kısa zamanda kendisini her alanda eğitmiş ve İstanbul'a yollamış. Ebülhüda yakışıklı, uzun boylu, çok güzel, zeki bir gençmiş. İyi fal bakarmış. Kısa zamanda Padişah'ın güvenini kazanmış ve onu Rasputin gibi avuçlarının içine almış. Padişah kendisine atlar, arabalar, uşaklar, Serencebey'de bir konak ve Kartal'da bir köşk vermiş. Ama 1909'da yani 31 Mart Olayı'nda Abdülhamid devrildiğinde Ebülhüda tutuklanmış, sürgüne gönderilmiş, sonra ne olduğu hiç bilinmiyor."

Kartal'ın Vişneleri

Hıfzı Topuz'un kitabında anlattığı köşkleri Karlıktepe'deymiş. Karlıktepe aynı zamanda sarı çamların yoğunlukta olduğu bir tepeymiş. Şimdi bu bu çamlardan tek tük kaldı. Benim de şu anki ikamet yerim o mahalle. Bir zamanlar Hıfzı Topuz'un ikamet ettiği yerde yükselen Evkur Sitesi'nde oturuyorum. Onun çocukluğunda, seyir ettiği denizi, Adaları hatta açık havalarda Yalova'yı ben şimdi onuncu kattaki balkonumdan seyrediyorum.

Topuz'un anılarında eski Kartal'ın vişneleri de yerlerini alır. Kim bilir şu anda hangimizin oturduğu ev o vişne bahçelerinin yerinde. Hangimizin oturduğu çok katlı bina salkım salkım üzüm asmalarının mekânıydı. Önce olanı yok ediyoruz. Gelişmişlik adına yerine yenilerini koyuyoruz. Aradan çok geçmiyor en fazla 50 yıl yeniden o yıktığımızı özler duruma düşüyoruz. Halbuki toplum hayatında 50 yıl nedir ki. Ama bırakın 50 yılı benim hatırladığım 30 yıl öncesinin büyük özlemi yok mu içimizde. Yok ettiğimiz yeşilliklerin, nefes alabileceğimiz boş alanların derdine düşmedik mi hepimiz. İşte Topuz kitabında bugün hayalini bile kuramadığımız, vişne bahçeli, asma bağlarının yer aldığı o Kartal'ı o Karlıktepe'yi şöyle anlatıyor Elveda Afrika Hoşça Kal Paris kitabının 22. sayfasında;

"Kartal'da önce vişneler olurdu, sonra da üzümler. Vişneleri babam yetiştirmişti. Önce idris ağaçları dikilmiş, onlar geliştikten sonra da babam onları kalem aşısıyla vişneye dönüştürmüştü. Ağaçların bakımıyla da kendisi uğraştı. Mevsimi gelince gündelikçi kadınlar vişneleri teker teker toplayıp sepetlere doldururlar, sonra da onları sıra sıra daha büyük sepetlere yerleştirirlerdi. Sepetler dolunca "mostralık" tepeler yapılırdı. Bunları sıra sıra dizmek ayrı bir sanattı. Onun ustası Rüstem Ağa'ydı. Mostra hazırladıktan sonra yapraklı asma dallarından burmalar yapar ve bunlarla mostrayı sarardı. Dallar vişnelenirdi. Sonra bu mostraların dağılıp çözülmemesi için tepeleri iplerle bağlanırdı. Bu çok ince bir işti.

Vişneler meyve haline şimdiki gibi tahta sandıklarda gönderilmezdi. Sepetleme ve doruk işi bittikten sonra yükler eşeğin ya da atın iki yanına bağlanırdı. Zahir'le birlikte onları hale götürürdük.

Üzüm mevsimi daha keyifli geçerdi. Asmalardan salkımların kesilmesi ayrı bir uzmanlık işiydi. Kadınlar o işi beceremezlerdi. Çavuş salkımları hiç sulandırılmadan sepetlere konur ve çamların altına yerleştirilmiş hasırların üzerindeki kalaylı sinilere boşaltılırdı.

Sinilerin çevresinde oturan köylü kızları, makaslarla salkımları teker teker ayıklarlardı. Arıların deldiği ya da içine kurt girmiş üzüm taneleri kesilip atılır ve salkımlar tertemiz olurdu."

Kitaptan öğreniyoruz ki; o yıllarda İstanbul'un en lezzetli çavuş üzümleri Yakacık, Göztepe, Kartal ve Pendik yöresinden çıkar ve bütün kente dağılırmış.

O zamanlar Kartal'da elektrik yok, rüzgârdan etkilenmeyen "lüküs fener'ler getirilir, içeriye de gaz lambaları yerleştirilirmiş.

Kartal'da radyo, ilk olarak Topuzların evine gelir. Onlar da sesi sonuna kadar açar, bütün çevreye radyo dinletirmiş. Özelikle muhacir komşular çok şaşırır bu seslere. Ee tabii radyoya "şeytan icadı" diyenler de az değilmiş o yıllarda.

Telefonu da ilk alanlardan biri biz olduk. Yöredeki telefonların sayısı herhalde 40'ı geçmiyordu. Aradığınız numarayı santrale söylüyordunuz.

Tabii ki Hıfzı Topuz'un anlattıkları bunlarla bitmiyor. Kartal'da çarşının içinde Gençler Birliği varmış. Topuz 14-15 yaşlarına gelince oraya uğradıklarını anlatıyor; "Kartallı gençlerle arkadaşlık ederdik. Hepsi bizden büyüktü. Kimler vardı? Gençler Birliği başkanı Tacettin, sonradan CHP yöneticileri arasına katıldı. Ekrem Kongar, ünlü bir ses sanatçısı oldu. Saadettin, sonradan Kartal Belediye Başkanı seçildi. Kel Sait, ne oldu bilmiyorum..."

Av meraklarını anlatmadan önce "belâlı iş" olarak aktardığı anısını da aktarmak istedim. "Kartal'da o dönemde Zahir'le beni uğraştıran belâlı

işlerden biri de iki mavzerle bir Martin'in ve bir kaza mavzer mermisinin yok edilmesiydi. Balkan Savaşı'nda büyük babam onlara el koymuştu. Galiba silahlar arızalı olduğu için orduya teslim edilmemişti."

"Köşk dağılırken bizi aldı bir düşünce. Silahları ve cephaneyi ne yapacaktık. Babam o silahları kendisini savunmak için saklamıştı, saldırmak için değil. Cumhuriyet'ten sonra İstanbul'a huzur gelmiş, güven sağlanmıştı. Evde silah bulundurmanın da gereği yoktu. Biz, hiçbirimiz saldırıdan, kavgadan yana değildik. Adam öldürmeye yarayan silahlar bizim oyuncağımız olamazdı. Bunlar başımıza belâydı. Bu silahlardan kurtulmamız gerekirdi. O yıllarda Kartal'da jandarma albayı Kemal Bey adında bir aile dostu vardı, konuyu ona açtık, onun aracılığıyla mavzerler gerekli yere teslim edildi.

Ya mermileri ne yapacaktık. Zahir'le onun da çaresini bulduk. O dönemde sandal tutar, balığa çıkardık. Bir gün olta kutularına mermileri yerleştirip denize açıldık. Kıyıdan hayli uzaklaştıktan sonra mermileri denize boşalttık.

Oh, köşkte ne silah kaldı ne cephane. Dedelerden kalma silahlardan böylece kurtulmuş olduk."

Kültür

Kartal ilçesinin sosyo-kültürel yapısı çeşitlilik gösterir. Bunda iç göçün ve buna bağlı olarak artan nüfusun etkisi büyüktür.

Kartal'da mevcut kültürel çeşitliliği fırsata dönüştürmek, zengin bir kültürel mozaik oluşturmak önemlidir. Bu bağlamda, mevcut kültür merkezlerinin değerlendirilmesi, yeni kültür merkezleri yapılması, mevcut merkezlerdeki faaliyetlerin çeşitlendirilerek arttırılması, katılımın sağlanması ve Kartallıların aidiyet ve bilinç seviyesinin yükseltilmesi de önemli olmuştur. Hemşerilerim her zaman yerel idarecilerinden bunu beklemişlerdir.

İlçemiz ulusal ve uluslararası sosyo-kültürel etkinliklere hep açık olmuştur. Bu etkinliklerde insanları bir araya getirmeyi çoğu zaman başarmıştır. Çünkü bölge halkının sosyo-kültürel ihtiyaçlarını belediye yıl boyunca periyodik olarak düzenlediği çeşitli kültürel, sanatsal, etkinliklerle karşılamaya çalışıyor. Kartal bu özelliğiyle birçok büyük kentle yarışabilecek durumdadır.

Bu etkinlikler kapsamında her yaz düzenlenerek geleneksel hale gelen "Kültür-Sanat Festivali" ile kültürel alanda seminer, söyleşi, panel, konferans, sempozyum gibi etkinlikler, sanatsal alanda; konser, sinema, tiyatro gösterileri ve özellikle çocuklara yönelik düzenlenen eğitici, öğretici yarışmalar sayesinde özellikle yaz günlerini yoğun geçiriyor.

Hasan Ali Yücel ve Bülent Ecevit Kültür merkezleri, Kartal'ın merkezinde faaliyet sürdürürken, merkez dışındaki yerleşim yerlerinden, Hürriyet, Uğur Mumcu, Soğanlık ve Yakacık mahallelerinde de kültür merkezleri bulunuyor. Bu merkezlerde kütüphane, sinema, tiyatro, konferans ve sergi salonlarıyla sağlık ocağı, PTT, muhtarlık ve banka şubeleri bulunuyor. Belediyenin sinema, tiyatro, seminer, yarışma, gösteri v.b. eğitici, öğretici ve eğlendirici kültürel faaliyetleri bu merkezlerde gerçekleştiriliyor.

Kartal Sanat Tiyatrosu

Bütün bu merkezlerle birlikte Kartal sanat açısından da kendini her zaman ifade etmeyi bildi. Özel tiyatroların yaşaması Türkiye'de hep zor olmuştur. Ekonomik koşullar hep zorlamıştır onları. Kartal uzun yıllar ayakta kalmayı başaran bir özel tiyatroya sahip. Bu tiyatro takdir edilecek bir emekle bugünlere kadar geldi. Bu yüzden de onlarla ilgili geniş bilgi vermeyi ben de bu özverili çalışmaya bir katkı olarak algılıyorum.

Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu 1980-1982 yıllarında kurulan ve bütün Kartallıların bildiği bir kurum olmayı başarmıştı. 1983-1984 tiyatro sezonunda Kartal Lisesi tiyatro kolunda olan Nihat Nadi Ülger, İsmail Işılsoy tarafından Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu'na davet edilir. 1984-1985 tiyatro sezonuyla başlayan tiyatro yolculuğu hem atölye çalışmaları hem de oyunlarla devam eder. Nihat Nadi Ülger'in tiyatro ışıklarıyla ilk tanışması, İsmail Işılsoy'un "Dev Masalı" isimli çocuk oyunuyla olur. Daha sonraları İsmet Küntay'ın: "403. Kilometre", İsmail Işılsoy'un "Vur Bir Mastika" ve Orhan Kemal'in "72. Koğuş" adlı oyunları sergilenir. 72. Koğuş oyunu Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu ve Nihat Nadi Ülger'in son oyunu olur. Türkiye'de genel olarak tiyatroların içinde bulunduğu ekonomik sıkıntı 1987 yılında Kartal Sanat İşliği Tiyatrosu'nu kapanma noktasına getirir.

1988'de Kartal Sanat Tiyatrosu olarak Melih Cevdet Anday'ın "Ölüler Konuşmak İster" ve Bertolt Brehct'in "Carrar Ana'nın Tüfekleri" ile "Pendik Atatürk Kültür Merkezi'nde izleyici karşısına çıkar. Gerek Kartal'da gerekse İstanbul'daki diğer ilçelerde, içleri tiyatro sevdasıyla dolu gençlerle defalarca oynarlar.

1988 Kartal Belediyesi'nde yani "İmar Hizmet Kültür Vakfı'nın" işbirliğiyle süren beraberlik; siyasi hareketlerin tiyatroyu üretimsiz kılacağını ve belirsizliğe götüreceğini düşünen topluluk üyeleri artık bağımsız olarak tiyatroyu sürdürme kararı alırlar.

1992 yılına gelindiğinde Kartal Sanat Tiyatrosu olarak yerleşik bir tiyatronun oluşumu için bir depo kiralanır. 1992 yılında Kartal Sanat

Tiyatrosu adı altında artık resmi anlamda; maliye ile tanışmış özel ve yerleşik tiyatro olma yolunda ayakları yere basan, nedenlere, niçinlere cevap veren bir topluluk doğar.

Tiyatrosu olmayan bir bölgede tiyatro yapmanın heyecanı ve umuduyla 100 kişilik salonun yanı sıra diğer kültür ve sanat faaliyetlerine de ev sahipliği yapmanın onurunu yaşarlar. Böylece 1993'de Kartal Sanat Tiyatrosu büyük bir şenlikle açılır.

Yıllarca verilen emekle var edilen Kartal Sanat Tiyatrosu Kültür Merkezi 2004 yılında depreme dayanıksız olduğu iddiasıyla yıkım kararıyla karşı karşıya kalır. Bin bir emekle var edilen sahne bütün direnmelere karşı 2005 yılında yıkılır. Tiyatroya gönül vermiş insanların; "Kartal'ın Orta Yeri Tiyatro" şiarıyla açılan sahnenin yıkıntıları arasında oyun sahnelenir ve seyircisiyle böyle vedalaşır.

Kartal Sanat Tiyatrosu bu şiarla 22 Mayıs 2001 günü tiyatronun önünde yerlerini alan Kartal halkıyla beraber Müjdat Gezen, Sunay Akın, Zafer Algöz, Hadi Çaman, Zihni Göktay, Seden Kızıltunç gibi TODER-TİYAP üyesi sanatçılar ve bölgede var olan sanat kurumlarının desteğiyle dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay tarafından açılır. Önce Kartal Sanat Tiyatrosu sokak gösterileriyle tiyatro dostlarını selamlayıp, gün boyu sanat etkinliklerini Kartal halkıyla buluştururlar.

Bir ilkokulun hurdalığı olan alanda, 2001 yılında kolları sıvayarak tiyatro salonu, sanat galerisi, sanat atölyesi için çalışma mekânları yaratıldı. Böylece Kartal Meydanı'nda Eczacıbaşı İlköğretim Okulu'nun altında bulunan bin metre karelik bir alanı sanatseverlerin hizmetine açılır. Tiyatro salonu, resim galerisi, sanat atölyeleriyle bölgede yeni bir sanat penceresi açılır. O günden bu yana onlarca oyun burada izleyenleri için perde açtı. Binlerce çocuk tiyatroyla tanıştı. Yüzlerce genç ve çocuk atölye çalışmalarına katılarak sanatın gizemli dünyasını keşfetti. 17 yıldır Kartal'da tiyatro üreten sanatçılar, yüz binlerce insanın yaşadığı Kartal'a kültür ve sanat için bir salon kazandırdı.

Yıl 2007; kendi küllerinden yeniden doğarlar. İnatla ve inançla yeni bir sahne var etmenin heyecanıyla Kartal Sanat Tiyatrosu Kartal'da, Atalar'daki yerinde yeniden hayat bulur.

Kartal Sanat Tiyatrosu 2010/2011 tiyatro sezonunda da Muzaffer İzgü'nün yazdığı, Nihat Nadi Ülger'in yönettiği "Bekçi", "Sınır" ve "Bir Çift Yün Çorap" Rıfat Ilgaz'ın, "Abbas Yolagiden" oyunların yanı sıra "Bir Çiçek Bin Çiçek", "Uzaylı Dostum Maya", "Masal Masal İçinde" gibi oyunlarla çocuklarla buluşmaya devam ediyor.

Kartal Spor

Kartal Spor 2007 yılında 1. Lig'e çıkarak büyük başarı gösterdi. Bu elbette bir tesadüf değildi. Anladığımız kadarıyla futbol Kartal'da eskiden beri sevilen bir spor dalı olmuş. 1949 yılına gelindiğinde ilçenin ileri gelenleri bu sevgi üzerine bir futbol kulübü kurmaya karar verirler.

18 Ağustos 1949 günü Ali Örs, Mustafa Gürsel, İsmail Perin, Nevzat Bozkurt ve Haluk Akın Kartal rıhtımında buluşurlar. Burada bulunan Bahar Aile Gazinosu'nda ilk kongreyi gerçekleştirirler. Gazinodaki bu kongreyle Kartal Gençlik Kulübü kurulur.

Bu toplantıda bir de görev dağılımı yapılır. Ali Örs'ün Kartal Gençlik Kulübü'nün başkanı olmasına karar verilir. Diğer üyeler arasındaki görev dağılımı da; Mustafa Gürsel umumi katip, İsmail Perin umumi kaptan, Haluk Akan muhasip ve Nevzat Bozkurt da üye şeklinde olur.

Kulüp, 1964 yılına kadar faaliyetlerini gayri federe olarak yürütür. 1965 yılında Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü tarafından tescil edilerek federe olarak İstanbul 2. Amatör Küme'de mücadele etmeye başlar.

1968-1969 futbol sezonunda İstanbul 1. Amatör Küme'ye yükselmeyi başarır. 1984-85 yılında kurulan 3. Lig'inde profesyonel olarak mücadele etmeye başlar. Profesyonelliğe adım attığı o yıl Kartal Gençlik Kulübü olan adını Kartal Spor olarak değiştirir. Adı o günden bugüne de değişmez.

Daha sonra 1988 yılında 2. lige ve son olarak 2007 yılında 1. Lig'e yükselme başarısı gösterir.

Büyülü Harem

İstanbul'da kentin çeşitli yerlerine bir şekilde değmeden yaşamak mümkün değil. İstanbul Üniversitesi'nde okurken, bir süre Çemberlitaş Kız Öğrenci Yurdu'nda kalmıştım. Uzun yolları kısaltmak amacıyla böyle bir çözüm bulmuştum. O yıllar benim için, Beyazıt, Sultanahmet, Aksaray eksenli geçti. 2007 yılında İstanbul'un Kültür Başkenti olması nedeniyle Ben Istanbulum adıyla hazırlanan kitaba benim de yazı yazmam istenmişti. Yine İstanbul'u anlatacaktım. Bu amaçla kaleme aldığımı anım işte öğrenci yurdu yıllarına dayanıyor. "Ben İstanbulum" kitabında yayımlanan yazıyı da paylaşmak istiyorum.

"Üniversite öğrencisiyken, yönetmen arkadaşım Harem Dairesi'ni anlatan bir belgesel hazırlayacaktı. Projenin ilgili yerlere sunulurken görüntülü olmasını istiyordu. Bir deneme çekimi yapılacaktı. Bana da bu çekimde rol almak düşmüştü. Bugünün kadın ressamı olarak rol alıp, Hünkâr Odası'nda geçmişi, Osmanlı'nın ihtişamlı yıllarındaki haremi hayal edecektim.

Harem Dairesi'nin ziyarete kapalı olduğu bir gündü. Odadan içeri girince, allı yeşilli kumaşların uyumuyla duvarda ki desenlerin, yerdeki halının yarattığı atmosfer çarpıyor beni. Sonra çekingen adımlarla içeri doğru süzülürken titrediğimi hissediyorum. Hem Osmanlı'yı yıllarca idare eden şehzadeleri, padişahları doğuran kadınların bulunduğu oda beni etkiliyor hem de dondurucu soğuk iliklerime kadar işliyordu.

İstanbul; Bizans, Osmanlı ve Türkiye dokuları ile bitip tükenmeyen bir zenginlik. Tarihin bu kadar gerçek yaşandığı, yüzyıllar öncesinin büyülü, mistik ve keskin olduğu bir şehir daha var mıdır acaba? Soğuk taş duvarlarla örülü sertliğin içinde Hünkâr Odası'nın yumuşak, heyecan verici renklerle döşenmiş ihtişamı içindeyim. Pencereden baktığınızda, yine hiçbir zaman hissettiğinizi anlatmaya sözcük bulamadığınızı düşündüğünüz Boğaz manzarası.

Gizem ve ihtişamın, rüya ve gerçeğin, saklı ve görünenin muhteşem

dansına bu kadar yakından tanık olmak heyecan verici. Geçmişi ve bugünü bu kadar yakından, bu kadar iç içe geçmiş hissetmek büyülü bir duygu. İstanbul'un ölümsüz bir şehir olması da bu yüzden değil mi? Yaşadığımız şehrin, yalnız imparatorluklara ev sahipliği yaptığı, tarihin ve kültürün beşiği olduğu için değil, büyülü manzarası ile sevdalar yarattığı ve onu edebiyata taşıdığı için de ölümsüz bir kent olduğunu düşünüyorum.

Rolüm icabı yere oturup duvarlara baktığımda cariyelerin buralara nereden getirildiğini düşündüm önce. Bu mekâna geldikten sonra geride bıraktıkları hayatlarını özlüyorlar mıydı acaba? Geride bıraktıkları bir sevdikleri var mıydı? Bunların bir önemi olmadığı, kimsenin onların fikrini sormadığı çok açıktı. Çünkü cariyeler, saraya üç yoldan getiriliyordu: Savaş ganimeti olarak, esir pazarından satın alınarak ya da hediye edilerek.

Çekime gitmeden Harem konusunda bilgilenmeye çalışıyorum. Osmanlılarda Harem kurumunun ne zaman oluştuğuna ilişkin kesin bilgiler olmamasına karşın, bunun Edirne Sarayı'nın yapılmasıyla başladığı, İstanbul'un alınmasıyla geliştiği sanılıyor.

Bir dünya imparatorluğu olan Osmanlı'nın evi de adına yakışır olmalıydı. Saraya adımını atan genç kızlar yeteneklerine uygun olarak sıkı bir eğitimden geçirilirdi. Eğitim, haremin en önemli ilkelerinden biriydi. Amerikalı araştırmacı Leslie Pier'in belirttiği gibi, sanılanın aksine, haremin temel dinamiğini cinsellikten çok, aile politikası oluşturuyordu. Esir olarak hareme giren her cariye, potansiyel bir şehzade ve sultan annesiydi.

Şansı yaver giderse bu yol padişah anneliğine yani valide sultanlığa kadar uzana bilirdi. Harem aynı zamanda tüm Osmanlı aristokrat kültürünün kadın modeliydi. Osmanlı gücünün, hâkimiyetinin artmasına paralel olarak harem giderek bir okul kimliği kazanmıştı. Saraya alınan cariyeler Müslüman değilse, İslamiyet ve gelenekler öğretilir, her birine Müslümanlığa uygun bir ad verilirdi. Adlarının sarayda herkes tarafından öğrenilmesi için de iki üç yıl, göğüslerine iğneyle iliştirilen, adlarının bulunduğu kâğıtla dolaşırlardı. Ben şimdi bu mekânın tam ortasında oturuyordum.

Hünkâr Dairesi'nin İhtişamı

Hünkar sofrasında, rol icabı çantamdan çıkardığım bisküvileri yerken bir taraftan da duvarlara bakıyordum. Gerçekten dedikleri gibi, ya dünyadan hiçbir ses, hiçbir görüntü kaybolmuyorsa! O zaman bu duvarlarda benim göremediğim, duyamadığım binlerce ihtişamlı görüntü, sayısız seda bulunuyordu. Onları işitebilmeyi, o görüntülerden hiç olmazsa birkaçını görebilmeyi ne kadar isterdim. Resimlere bakarak hayal kurmak da işe yarayabilirdi.

Padişahın beğendiği bir cariyeyle birlikte olmasının belli incelikleri vardı. Yalnız incelik değil, kuralları da vardı. Kurallar, padişahın istediği cariyeyi harem ağasına bildirmesi ile başlardı. Seçilmiş cariye diğer cariyeler tarafından hamama götürülür, güzel kokular sürülüp en şık giysiler giydirilirdi. Bu hazırlık dönemi bazen saatlerce sürerdi. Gece padişahla birlikte olacak cariye yıkandıktan sonra, güzel koksun diye çiçek yaprakları ile sarılır, bekletilirdi. Sargı açılınca, yıkanma esnasında açılmış gözeneklerden tene işleyen kokular, cariyenin uzun saatler mis gibi kokmasını sağlardı.

Gözlerimin önünde Topkapı Sarayı'nın ihtişamı içinde, güzel giyinmiş, mis kokan, harika cariyeler canlandı. Hepsi mutlu, hepsi hayat dolu. Daha sarayın entrikalarına kafa yormaya başlamamış, Harem büyüsü ile uçuşan etekleri geçti gözlerimin önünden. Gerçek dünyada yaşanmış olabilir miydi, bütün bunlar?

Cariyelerin padişah için hazırlanmaları, harem ağası tarafından kızın padişaha teslimi geleneksel evlilik törenlerini andırıyor. Cariye tıpkı bir gelin gibi hamama götürülüyor, en güzel giysiler giydiriliyor; ama acaba kaç tanesi gerçekten âşık olduğu için padişahla birlikte oluyor? Erk ve gücün yarattığı büyü olmasa, haremde bulunan kaç cariye padişahla birlikte olmak için bu kadar istekli olurdu.

Hünkâr Dairesi'ndeki çekimler bittikten sonra henüz yenileme çalışması süren Cariyeler Dairesi'ne geçiyoruz. Burası ilk görüşte insanı hayal kırıklığına uğratıyor. O ihtişamın içindeki cariyeler, bu küçük odalarda, bu minik pencerelerin arkasından mı dünyaya

bakıyorlar diye düşünüyorum.

"Kulun İstediği Murad, İhsan Efendimindir"

Saray çalışanlarının çoğu kültürlü ve okuryazardı. Bu büyük aile, evlerinin, yani sarayın günlük işlerini, büyük bir disiplin ve hiyerarşi içinde yürütüyordu. Perşembe günleri tüm harem dairesinin temizlik günüydü. Bütün işler elbirliği ve bir nöbet dâhilinde yapılırdı. Padişah değiştiği zaman saraydaki tüm örgüt yeni padişaha geçer, yalnızca hazinedar ustalar ve kalfalar saraydan ayrılırdı. Sarayda dokuz hizmet yılını dolduranlar "ıtıkname" adı verilen azat kâğıdını almaya hak kazanırlardı. Kalfaların çoğu azad olma haklarını kullanmazlardı.

Ancak kendini haremin büyülü ortamına kaptırmamış, kendine ait bir hayat isteyen kadınlar da vardı harem dairesinde. Dışarıda özgür bir yaşam kurmayı, evlenmeyi isteyebilirlerdi. Ellerinde ıtıknamesi olan kadınlar, bayram ve kandil gibi özel günlerde isteklerini padişaha iletme hakkına sahiplerdi. Padişaha, "Kulun istediği murad, ihsan efendimindir" cümlesiyle isteklerini iletirlerdi. Ardında odalarına çekilip beklerlerdi. Kısa bir süre sonra da çeyizi yaptırılıp para verilerek bendegândan birine gönderilirdi. Sonrasındaysa uygun bir kısmet bulunup evlendirilirdi.

Çekimler bitip dışarı çıktığımızda, uzunca bir süre o gün yaşadığım zamana dönememiştim. Duvarlarına, yerdeki halısına, köşedeki vazosuna baktığım her yerde gördüğüm düşle karışık görüntüler zihnimde o kadar taze duruyorlardı ki. Hangisini kovsam, hangisini biraz daha düşünsem? Yarın hangi konuyu araştırsam? Osmanlı tarihini öğrenmek için yeniden tarih eğitimi mi alsam? Yoksa...

Bütün bunları düşünürken bu kez kendimi Ortaköy'de deniz kıyısında buluyorum. Şimdilerde herkesin çok bildiği, ünlü Ortaköy Meydanı'ndayız. Deneme çekiminin finali burada olacak. Ben büyülü haremin kadınlarının bir zamanlar bu kıyılardan salınarak gezindiğini düşünerek biniyorum sandala. İstanbul tüm karmaşasına, kalabalığına rağmen kendini koruyan tarihî dokusu içinde allı, morlu, yeşilli feraceleriyle salınan genç bayanlarla birlikte biniyorum kayığa. Kadın ve erkeğin birbirine dokunmalarının çok katı kurallarla belirlendiği

bir dönemi canlandırdığımızı unutmadan, elimi uzatıyorum sevgilime. O da kayığa binen bir hanıma kolunu uzatarak yardım eden bir başhamlacı edasıyla bana refakat ediyor. Ben, giysilerim bugüne ait olsa bile, birkaç dakikalığına kendimi geçmişin o renkli, gizemli, örtülü; ama iç gıcıklayıcı keyfiyle tutuyorum kolunu. Sandal açılıyor. Bir kıyıdan bir kıyıya geçerken tarihi içime çekip İstanbul'un sularındaki maviliğe dalıyorum ve yavaşça elimdeki kırmızı mendili bırakıyorum boğazın sularına.

Bir kez daha bu büyülü şehirde yaşamanın keyfine varıyorum."

Değişen Manzaramız

Sahil yolu ne zaman doldurulmaya başladı tam tarih olarak hatırlamıyorum. Ama 1990'lı yılların ortalarında evimizin önündeki bölüm dolduruluyordu. Kamyonlar dağları önümüze, önümüzdeki denize boca ediyordu. Ürkütücüydü ilk başlarda. Çocukluğumda Bingöl'den Elazığ'a giderken yola eşlik eden, uçurumdan aşağı doğru baktığımda gördüğüm suskun akan Fırat'ı hatırlatırdı. Kayalıklardan aşağıda bir yerde akardı. Yukardan baktığımda nehir akmaz gibiydi, ama o sakinliğin içinde karşı konulmaz bir akıcılık olduğu belliydi. Koca bir uçurum gibi gelirdi bana... Dünyaları bölen Fırat, toprağı yarmış, oluşturduğu koca oyuktan akıyordu.

Sahilin dolduruluşu sırasında hep Fırat'ın o manzarasını gördüm nedense. Denize dökülen her kamyonla maviliğimi biraz daha kaybetmenin hüznünü yaşadım. Günlerce sürdü. Aylarca sürdü. Hatta yıllarca sürdü. Her gün eşimle bu manzarayı seyredip gelecek yılların buraya ne katacağını konuşurduk üzüntüyle. Tamam, ağaçlar dikilecekti. Ama o ağaçların büyümesi yıllar alacaktı. Hangi ağaç kaç yılda ne kadar büyür hesaplarıyla, yapılan yoldan akacak araba nehri manzarasına ne kadar dayanacağımızı hesaplardık.

Sahil yolunun götürdüklerinin yanısıra getirdikleri de vardı.

Evet, günler, aylar yıllar boyunca kamyon kamyon toprak geldi ve denizimizi biraz küçültüp bir yol konduruldu önümüze. 1998 yılında sanıyorum Kartal bölümü bitti ve asfaltlandı.

Alışamamıştık karşımızda uzanan yola. Derken bizi şaşırtan bir şey oldu. Birden koca koca ağaçlar getirilip deniz kenarındaki bu yola konuluverdi. Yaptığımız hesapların hepsi boşa çıktı. Biz yanıldık. Ağaçlar artık bir gecede büyüyordu. Hatta dikildikleri anda. Çünkü büyümüş ağaçlar geliyordu. Ağaç tarlalarında büyütülen ağaçlar topraklarında koparılıp bizim manzaramız olarak sahildeki topraklara kök salıyordu. Kısa sürede yemyeşil bir alan oluşmuştu sahil boyunca. Yeşilliğin yarattığı sevinçle arabaları görmüyorduk bile.

Sahil çok kısa süre sonra bizim için sadece manzara olmaktan çıktı. Deniz kenarına yeniden iner olmuştuk. Koca koca kayaların üzerine oturup, Adalar'ı gözlemenin keyfine vardık. İlk yıllar pek olmasa da daha sonra sahil boyunca yürümenin keyfine vardık.

Sahil yolu Kartal'a çok şey kattı. Yaz kış insanların nefes aldıkları bir alan oldu. Özellikle yazın haftanın her günü her akşamı kalabalıkları ağırlamanın keyfine vardı sahil. Açılan kafelerle denizin hemen yanı başında çay içmenin keyfini yaşattı.

Sahilde bulunan Köz Kanat, ailecek yemek yediğimiz yer oldu. Ailecek diyorum üç beş kişi sanmayın. Biz bütün kardeşler, çocuklarımızı annemizi babamızı yanımıza aldığımız zaman yirmi kişi oluyoruz. Burada ailecek keyifli yemeklerimiz oldu. Yine biraz ilerisinde, Dragos eteğindeki 0216'da yaptığımız kahvaltılar keyifli olmuştur bizim için.

"Unuttuklarımızı Hatırlamak İçin"

2006 yılına geldiğinde hayatım değişmişti. İşim de. Yıllardır, Cağaloğlu, Mecidiyeköy, Levent, İkitelli'ye gidip gelmiştim çalışmak için. Şimdiyse yeni mekânım Beyoğlu'ydu. Bu sadece mekân değişikliği de değildi. 15 yıl yaptığım gazeteciliğe noktayı koymuş ve yayın alanında yoluma devam etmeye karar vermiştim.

Literatür Yayıncılık'ta çalışacaktım. Yayınevi Fakir Baykurt'un kitaplarını yeniden yayımlamaya başlamıştı. Yıllar sonra yeniden yayımlanacak kitaplarla birlikte Kenan Kocatürk, bir tanıtım çalışması yapmamı istedi.

Serinin ilk kitabı Kaplumbağalar olacaktı. Tabii kitabı okudum önce. Romanın kahramanı Kır Abbas, bu yaşadığımız evrene ait değildi sanki. O bugüne uymuyordu. Her şey ne zaman, nasıl bu kadar değişmişti. Yalnızca Abbas dedemle adaş olması mı beni etkiliyordu. Kır sakallı Abbas dedemi Kaplumbağalar kitabında yıllar sonra yeniden bulmuştum.

Kır Abbas'ın köyünün geleneklerinde şarap içmek vardır. İyi günde şarap içerler. Fakat şarap yapacak üzümü yetiştirecek bağları yoktur. Olan köyler de şarap yaptıklarını bildikleri için üzümlerini onlara satmak istemezler. Bunun üzerine Kır Abbas önderliğinde köylüler imece usulü taşlık alanı bağa çevirirler. Üzümler yetişir. Bağın ilk üzümlerini Ankara yoluna inip, yoldan geçen otobüsleri durdurup yolcuları dağıtırlar.

Kır Abbas da bir gün tarlasından dönerken bir kaplumbağaya rastlar. Yol ortasında kaplumbağayı gayri ihtiyarı ayağıyla ters çevirir. Eve gittikten sonra bir vicdan azabı başlar. Kurtulamaz bu vicdan azabından. Asmalar büyüyüp üzüm vermeye başladıktan sonra Kır Abbas gecesini gündüzünü burada geçirmeye başlar. Hükümet, devlet arazisine bağ yaptıklarına ve bağın yok edilmesi gerektiğine karar verince de elleriyle yaptıkları bağlarını yine kendileri söker atarlar.

Sonra... Sonrasında o yerle bir edilen bağların altında kaplumbağalar çıkar. Kır Abbas onlara borcunu ödemiştir.

Sahip olduğumuz bu incelikleri ne zaman kaybettik. Ne zaman imeceyle üretmekten, karşılık beklemeden bölüşmekten, en iyi aşımızı misafirimize ikram etmekten, birbirimizi düşünmekten vazgeçtik diye düşünmeye başladım. Fakir Baykurt'un kitapları bu duygularımızı yeniden hatırlatmalı diye düşündüm. Bu yüzden “Unuttuklarımızı Hatırlamak için Fakir Baykurt'la Yeniden" başlığını kullanalım dedim. Kenan Kocatürk de sevdi. Hem Fakir Baykurt hem yine gerçekçi edebiyatımızın önemli temsilcilerinden Talip Apaydın için de aynı sloganı kullandık. Bu iki yazar da Köy Enstitüsü çıkışlı yazarlardı. Mahmut Makal da bu damardan geliyordu. Üstelik dünyada köy üzerine ilk kitabı o kaleme almıştı. Onun da bu seriye dâhil olması gerekiyordu. Öyle de oldu.

Ben edebiyat alanındaki serüvende, beni hoşnut eden, okumaktan, yazmaktan memnun olduğum bir alandaydım ve böyle olmasından da mutluydum. Köy Enstitüleri'nin hayatımıza, geçmişimize ve geleceğimize kattıklarını yeniden hatırlamaktan da memnundum.

Martılar

Tabii martılar. Martılar önce çığlıklarıyla tedirgin eder sizi. Sabahın erken saatlerinde bir insan çığlığı duyar gibi olursunuz. Çığlık atar onlar.

Diğer kuşlar gibi uçmaz.

Serseri uçarlar.

Balkonda oturduğumda kimi zaman, üstüme üstüme gelip bana çarpacaklarmış gibi korkardım.

Küçük yeğenim Dora daha altı aylıkken, sabahın erken saatlerinde kalkıp martıların sesine eşlik ederdi. Küçük Dora'nın ilk taklit ettiği seslerdendi martı sesleri. Bıkmadan usanmadan onların seslerinin aynısını çıkardığını hayretler içinde izlemiştim günler boyu.

Sabahın ilk saatlerinde balkonda oturup önünden uçup, yanımızdaki binanın çatısına yuva kurmuş martıları izledik onunla birlikte. Yavrularını beslemelerini, iki ebeveynin ortaklaşa yavrularını büyütmelerini izledik.

Denizinden midir, martılarından mıdır dost sohbetlerinden midir bilemem ama Kartal benim İstanbulum...

Ruhumun dingin limanı.

Anılarımın vatanı.

Kendi başına memleket.

Zaman acıtır kendisi acımaz.

O geçip giderken, başucumuza yılları ve kalan anıları bırakır usulca. İstersen orada bırakır, istersen yanında taşırsın.

Başucunda yıllar biriktikçe; "Dünya bir gün, o da bugün" deyip yaşanacaklara dört elle sarılmak gerekiyor.